

Фаннинг ўқув дастури Олий ва ўрта махсус, касб-хунар таълими ўқув-методик бирлашмалари фаолиятини мувофиқлаштирувчи кенгашининг 2014 йил "4" сентябр даги 7 -сон мажлис баёни билан маъқулланган.

Фаннинг ўқув дастури Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университетида ишлаб чиқилди.

Тузувчилар:

Х.Э.Юнусова – “Ўзбекистон тарихи” кафедраси мудири, т.ф.д. проф. в.б.
З.Р.Ишанходжаева – “Ўзбекистон тарихи” кафедраси ўқитувчиси, т.ф.д. проф. в.б.
О.П.Кобзева – “Ўзбекистон тарихи” кафедраси ўқитувчиси, т.ф.д. проф. в.б.
Р.Б.Сиддиқов – “Ўзбекистон тарихи” кафедраси ўқитувчиси, т.ф.н. доц.
А.Б.Холиқулов – “Ўзбекистон тарихи” кафедраси ўқитувчиси, т.ф.н. доц. в.б.
К.А.Тўхтабеков – “Ўзбекистон тарихи” кафедраси ўқитувчиси, т.ф.н. доц. в.б.
А.А.Ерметов – “Ўзбекистон тарихи” кафедраси ўқитувчиси, т.ф.н. доц.
А.М.Хидиров – “Ўзбекистон тарихи” кафедраси катта ўқитувчиси.
Ф.А.Акрамова – “Ўзбекистон тарихи” кафедраси ўқитувчиси.

Такризчилар:

Р.Холиқова - Абу Райхон Беруний номидаги ТДПУ проф. в.б. т.ф.д.

Н.Полвонов - ЎзМУ тарих факультети “Ўзбекистон тарихи” кафедраси доценти, т.ф.н.

Фаннинг ўқув дастури Ўзбекистон Миллий университети Илмий-методик кенгашида кўриб чиқилган ва тавсия қилинган (2014 йил 26 ок даги “6” – сонли баённома).

Кириш

Мустақиллик Ўзбекистон тарихининг янги даврини бошлаб берди. Ватанамиз суверен давлат сифатида жаҳон ҳамжамиятидан жой эгаллади. Мустақил тараққиётнинг 23 йиллиги мобайнида ватанамизда амалга оширилган ишлар кўлами асрларга татигулик бўлди. Давлат бошқаруви, иқтисодиёт ва маънавий соҳаларида катта ислохотлар амалга оширилди. Айниқса, таълим соҳасида қўлга киритилган ютуқларни алоҳида таъкидлаш лозим. Баркамол авлодни шакллантиришга йўналтирилган Миллий дастур ўз мевасини бермоқда. Бугун дунёда кечаётган мафкуравий қарама-қаршиликлар таъсиридан ёшларни ҳимоялаш учун уларда тарихий тафаккурни шакллантириш зарур.

Ушбу дастур «Ўзбекистон тарихи» фанини халқимизнинг энг қадимги замонлардан то ҳозирги кунларгача босиб ўтган узоқ ва мураккаб тарихий йўлини, ижтимоий-сиёсий, иқтисодий, маданий ва маънавий ҳаётини холисона ўрганиш, мамлакатимизнинг демократлаштириш ва иқтисодиётни бозор тамойиллари, жаҳон ҳамжамиятига ҳар томонлама интеграциясини чуқурлаштириш, хорижий мамлакатларнинг ижтимоий-иқтисодий, сиёсий ва маданий тараққиётини илмий ва амалий аҳамиятини ҳамда фаннинг ривожланиш қонуниятлари ва тамойиллари, фаннинг таркиби ва тузилиши, уни ташкил қилиш ва бошқариш, фаннинг таснифи каби масалалар аҳамияти очиб берилади. Ҳамда, «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури»да кўрсатиб ўтилган талаба-ёшларнинг тарихий дунёқарашини бойитиш, уларда мустақил фикрни қарор топтириш, тарихни мукамал даражада билиш, инсоният цивилизациясининг ютуқларидан ва тажрибасидан тўла баҳраманд бўлиш, умуминсоний қадриятларни англаб етишга кўмаклашиш ва дунё миқёсида мавжуд бўлган муаммоларнинг тарихий илдизларини излаб топиш каби долзарб масалаларни ўрганади.

Шунингдек, «Ўзбекистон тарихи» фани ҳақидаги билимларни қарор топшириш мавжуд илмий адабиётлар ва замонавий назариялар ҳамда олиб борилаётган тадқиқот ишларини ўрганиш, фан бўйича тўпланган илғор тажрибалар, кадрлар буюртмачиларининг фикр, талаб ва таклифлари каби масалаларни ўз ичига қамраб олади.

Ўқув фанининг мақсади ва вазифалари

Фанни ўқитишдан мақсад - тарихнинг давлат ва жамият тараққиёти натижаси эканлиги, жамият ривожланишида давлатчиликнинг муҳим воқеа ҳисобланиши, тарихнинг кейинги тараққиёти босқичида фуқаролик жамиятнинг пайдо бўлиши билан фан, техника, маданият, ахборотлар ўзлаштира бориш, уларни жамиятга боғлиқ бўлган ходисаларни кўрсатишдир

Фаннинг вазифаси - жамият ва давлатчилик тараққиётидаги уйғунлик фарқларини ажратиш, тарих фанидаги янги назарияларни таҳлил этиш, тарихнинг ҳаракатлантирувчи омилларини талабаларга кўрсатиб бериш, тарих фанининг асосий йўналишларини таҳлил ва тадқиқ қилиш малакасини ҳосил қилиш, давлат ва жамият тараққиётнинг ривожланиш омилларини таҳлил қилишда тарих фанининг ўрнини тушунтиришдан иборат.

Фан бўйича талабаларнинг билим, кўникма ва малакаларига қўйиладиган талаблар

«Ўзбекистон тарихи» ўқув фанини ўзлаштириш жараёнида амалга ошириладиган масалалар доирасида бакалавр:

– Ўзбекистон тарихининг асосий босқичлари; Ўзбекистон тарихининг маълум бир тарихий ходисалари; жаҳон тарихида Ўзбекистоннинг туганган ўрни;

– замонавий жараёнларда Ўзбекистоннинг жаҳон ҳамжамияти билан интеграцияси; тарихийлик ва холислик нуктаи назаридан Ўзбекистон тарихи муаммоларнинг ишлаб чиқилиши жараёнларини *билиши* керак;

–Ўзбекистон тарихининг долзарб муаммоларини ўрганиш ва методологиясини ишлаб чиқишда миллий ғоянинг аҳамияти; Ўзбекистон тарихининг турли даврларидаги тарихий жараёнларнинг ўзига хослиги ҳақида; Ўрта Осиё Ренессанси; Ўзбекистоннинг мустақил давлат сифатида ривожланиши; тарих фани ижтимоий тафаккур маҳсули эканлиги, ижтимоий фанлар ривожига тарих фанининг муҳим воқеалар билан боғлиқлигини билиш **қўникмаларига эга бўлиши** керак.

–Ватан тарихини билиш; маънавий-миллий ва умуминсоний масалалар бўйича ўз қарашларини илмий асослашни ва ифодалашни билиши, миллий мустақиллик ғояларига амал қиладиган фаол ҳаётий дунёқарашга эга бўлиши; бакалаврият йўналишига мутаносиб равишда рақобатбардош умумкасбий тайёргарликка эга бўлиши; янги билимларни мустақил эгаллай олиши, ўз фаолиятини илмий асосда ташкил этиши ва ўзини камолотга етказиш устида ишлай билиши; таълим йўналиши бўйича олий маълумотли шахсларга тегишли лавозимларнинг бўш ўринларида мустақил ишлай олиш тажрибасига эга бўлиши; бакалавриятнинг тегишли йўналиши доирасида танланган ихтисослик бўйича магистратура олий таълимини давом эттириш **малакаларига эга бўлиши** керак.

Фаннинг ўқув режадаги бошқа фанлар билан ўзаро боғлиқлиги ва услубий жиҳатдан кетма-кетлиги

Ўзбекистон тарихи фани асосий ихтисослик фани ҳисобланиб, 1-6 семестрларда ўқитилади. Дастурни амалга ошириш ўқув режасида режалаштирилган Археология, Тарихий ўлкашунослик, Ибтидоий жамоа тарихи, Антропология, Тарихий география, Жаҳон тарихи, Фалсафа фанларидан етарли билим ва қўникмаларга эга бўлишлик талаб этилади.

Фаннинг ишлаб чиқаришдаги ўрни

Илмий тадқиқот муассасаларида, лабораторияларда кичик илмий ходим ва ёрдамчи лавозимларда илмий-тадқиқот ишларини олиб бориши; умумий ва ўрта махсус, касбий таълим (шунингдек, академик лицейлар, касб-хунар коллежларида, ўрта умумтаълим мактабларида) дарсларни олиб боришлари лозим.

Шунинг учун ўқув юртларида тарих ва фан ўқитувчиси сифатида ва услубият ишлари бўйича масъул вазибаларни бажариши; музей лектори ва экскурсоводлар сифатида лекторлик, экскурсия ишларида; вазиликларнинг ўқув илмий билимлари, тармоқ институтлари, олий таълим муассасалари, ўрта махсус касб-хунар таълимида ишлаш каби касбий фаолият турларини бажариши ва тарих фанларидан дарс бериши мумкин.

Фанни ўқитишда замонавий ахборот ва педагогик технологиялар

Талабаларнинг Ўзбекистон тарихи фанини ўзлаштиришлари учун ўқитишнинг илғор ва замонавий усулларида фойдаланиш, янги информацион-педагогик технологияларни татбиқ қилиш муҳим аҳамиятга эгадир. Фанни ўзлаштиришда дарслик, ўқув ва услубий қўлланмалар, маъруза матнлари, тарқатма материаллар, электрон материаллар, виртуал стендлардан ҳамда ўқув хариталаридан фойдаланилади. Маъруза ва амалий машғулотларни ўтказишда уларга мос равишдаги илғор педагогик технологиялардан фойдаланилади.

Асосий қисм

Ўзбекистон тарихи тўғрисида умумий маълумотлар. Фаннинг назарий машғулотлари мазмуни

Ўзбекистон тарихи фанининг ижтимоий фанлар тизимида тутган муҳим ўрни. Курсни ўрганишнинг мақсад ва вазибалари, предмети. Методологик илмий-назарий асослари ҳамда усуллари, долзарб масалалари.

Тарихга янгича цивилизация ёндашув. Тарихий қадриятларни ўрганишда миллий ғоянинг роли. Ўзбекистон тарихи фанини ривожлантиришда Президент И.А. Каримовнинг «Тарихий хотирасиз келажак йўқ», «Юксак маънавият-енгилмас куч» асарининг аҳамияти.

Тарихий манбалар ва уларнинг турлари. Тарихшунослик. Оғзаки, ёзма манбалар, маҳаллий ва бошқа манбалар.

Ибтидоий тарихни даврлаштириш. Ўрта Осиё ибтидоий даври тарихи ва босқичлари

Тарихий даврлар ва босқичлар. Ибтидоий тўда ва уруғ жамоаси. Ибтидоий жамиятнинг матриархат ва патриархат босқичлари. Археологик даврлар ва босқичлар.

Ибтидоий жамоа бошқаруви босқичлари. Ҳарбий демократия. Ўрта Осиёда антропогенез жараёни.

Ибтидоий жамоа даврининг табиий шарт-шароитлари ва одамларнинг тарқалиши

Ўрта Осиёга ибтидоий одамларнинг тарқалиши даврида табиий шарт-шароитлар. Илк тош асри одамлари ва уларнинг Ўрта Осиёга тарқалиши масаласи. Энг қадимги одамлар яшаган манзилгоҳлар. Илк тош асри одамларнинг қуроллари, тирикчилиги ва ҳаёт манбаи. Термачилик ва овчилик - илк тош асрида шаклланган ўзлаштирувчи хўжалик. Тош қуроллар ясашдаги ўзгаришлар. Табиий оловдан фойдаланиш. Ижтимоий муносабатлар ва биологик ўзгаришлар.

Ўрта Осиёнинг қадимги мустье даври одамлари ва уларнинг меҳнат фаолияти

Қадимги одамлар вужудга келишидаги табиий ва тарихий шарт-шароитлар. Уларнинг Ўрта Осиё бўйлаб тарқалиши. Қадимги одамлар манзилгоҳлари. Мустье даври одамлари ясаган тош қуроллар. Уларнинг машғулоти. Оловнинг кашф қилиниши ва ундан фойдаланиш. Қадимги одамларнинг бошпана, турар жой ва кийим бошлари. Атроф-муҳит ҳақида дастлабки тасаввурларнинг шаклланиши. Ижтимоий муносабатлари. Ибтидоий тўда ва унинг ўзига хос хусусиятлари.

Ўрта Осиё ҳозирги қиёфадаги одамларнинг шаклланиши ва антропогенез жараёни тугалланиши даврида

Ҳозирги қиёфадаги одамлар шаклланишининг ижтимоий зарурати. Сўнгги палеолит даври манзилгоҳлари. Сўнгги палеолит давридаги ижтимоий муносабатлар. Ўрта Осиёда антропогенез жараёнининг тугалланиши. Тил ва муомала, диний ва ғоявий масалалар.

Ўрта Осиёда уруғ жамоаларининг вужудга келиши. Ибтидоий тўдадан уруғ жамоасига ўтишнинг шарт-шароитлари ва хусусиятлари. Матриархат уруғ жамоасида онанинг ўрни.

Мезолит ва неолит даврида Ўрта Осиё

Табиий иқлим ўзгариши ва географик шароит. Мезолит даврининг ўзига хос хусусиятлари. Мезолит даври маданияти. Қоятош тасвирлари (петроглиф). Дастлабки санъатнинг вужудга келиши.

«Неолит инқилоби» тушунчаси. Тарихий-маданий вилоятларнинг вужудга келиши. Ишлаб чиқарувчи хўжаликнинг шаклланиши. Ўрта Осиёда деҳқончилик, чорвачилик ва

хунармандчилик. Овчилик ва хонаки чорвачилик. Меҳнат қуролларининг такомиллашуви. Этномаданий ижтимоий муносабатлар.

Энеолит, бронза ва илк темир даврида Ўрта Осиё

Энеолит даври босқичлари ва хусусиятлари. Этномаданий жараён ва жойларни ўзлаштириш. Энеолит даври маконлари. Мис қуроллар ва унинг моддий-маънавий маданиятга таъсири. Ижтимоий муносабатлар. Хўжаликнинг ривожланиши.

Бронза даври ва бронза қуролларнинг хусусияти. Хўжалиги, турмуши ва маданияти. Ортиқча маҳсулот ва биринчи йирик меҳнат тақсимоти. Патриархатнинг пайдо бўлиши ва ишлаб чиқарувчи хўжалик. Жамоада эркакларнинг роли. Қулолчилик чархи ва ғилдиракнинг кашф қилиниши.

Сўнгги бронза ва илк темир даври ёдгорликлари. Мулкий тенгсизлик. Мудофаа деворлари. Хунармандчилик. Илк темир даврида хўжалик, турмуш ва маданият. Иккинчи ижтимоий меҳнат тақсимоти. Ҳарбий демократия. Давлатчиликнинг ғоявий асоси ва шакллари.

Ўрта Осиёдаги илк давлат уюшмалари

Мавзуга оид манбалар ва унинг тарихшунослиги. Илк темир давридаги иқтисодий-сиёсий вазият. Табақавий жамиятнинг хусусиятлари. Ижтимоий муносабатлар. Хўжалик тараққиётидаги омиллар. Тарихий жамоалар. Сак ва массагетларнинг қабилавий иттифоқлари. Худудий чегаралари. Марказий шаҳарлари. Маданий ва савдо алоқалари. Шаҳарсозлик. Хунармандчилик ва савдо. Маиший турмуш. Зардўштийлик эътиқоди ва давлатчилик ғояси.

Қадимги Хоразм, Бактрия ва Сўғдиёна давлатлари

Мавзунинг тарихшунослиги. Қадимги Хоразмнинг сиёсий сулолалари. Сиёвушийлар. Иқтисодий ва ишлаб чиқариш муносабатлари. Авесто. Қадимги Бактриянинг географик ўрни, табиати ва аҳолиси. Қадимги Бактриянинг ташкил топиши. Бактрия шаҳарлари. Хўжалиги. Хунармандчилик ва савдо.

Қадимги Хоразм, Бактрия ва Сўғдиёнанинг маданий савдо алоқалари. Давлатчилик ғоясининг асослари. Жамиятнинг диний-мафқуравий удумлари.

Ўрта Осиё халқларининг чет эл босқинчиларига қарши кураши. (мил. авв. VI-IV асрлар)

Ахамонийлар салтанатининг ташкил топиши ва Ўрта Осиёни босиб олиши. Мавзуга доир манбалар. Кир II ва Дуро I нинг босқинлари. Тўмарис ва Широқ. Фрада кўзғолони. Шарқий сатрапликлар. Ахамонийлар даври хўжалик ҳаёти. Шаҳарлар. Хунармандчилик ва савдо. Маданий алоқалар. Танга-пулларнинг тарқалиши.

Александр Македонский ҳақидаги манбалар. Александр Македонскийнинг Ўрта Осиёга юришлари. Бактрия, Сўғд, Уструшона босқини. Сакларнинг таъқиб этилиши. Спитамен кўзғолони. Маҳаллий ҳокимлар ва Александр Македонский ўртасидаги муносабатлар. Оксиарт. Александр Македонскийнинг босқинчилик сиёсатидаги ўзгаришлар.

Салавкийлар даврида Ўрта Осиё

Александр Македонскийнинг вафоти ва салтанатнинг парчаланиши. Эллин давлатларининг ташкил топиши. Салавкийлар давлати. Ўрта Осиё халқлари Салавкийлар ҳукмронлиги даврида. Салавк I ва Антиох I даврида хўжалик ва маданий ҳаёт. Салавкийларга қарши кўзғолонлар. Шарқий вилоятларнинг мустақилликка интилиши.

Салавкийлар давлатининг кучсизланиши ва парчаланиши. Салавкийлар даврида эллин маданиятининг тарқалиши ва аралаш маданиятнинг шаклланиши.

Юнон-Бақтрия подшолиги ва Парфия давлати

Юнон-Бақтрия. Худуд ва чегаралар. Юнон-Бақтрия ва Сўғдиёна муносабатлари. Юнон-Бақтрия худудининг кенгайиши ва равнақи. Эллин маданиятининг хусусиятлари. Юнон-Бақтрия ва Парфия муносабатлари. Юэчжилар хужуми ва Юнон-Бақтриянинг парчаланиши.

Аршакийлар даврида Парфиянинг кучайиши. Митридат I ва Митридат II даврида Парфиянинг сиёсий ва ижтимоий кудрати. Хўжалик ва маданий ҳаёт. Парфиянинг Рим билан муносабатлари. Парфиянинг парчаланиши.

Қанғ, Довон ва Хоразм давлатлари

Қанғ давлатининг ташкил топиши ва чегаралари. Қанғ давлатининг ижтимоий тузуми, хўжалиги ва шаҳарлари. Қанғ давлатининг инқирози.

Довон (Фарғона) давлати ҳақидаги манбалар. Ахамонийлар ва юнон-македонлар таъсиридан холи ҳолда ижтимоий ҳаёт ривожини. “Самовий” отлар. Хитой билан муносабатлар.

Хоразмда ижтимоий тизимнинг шаклланиши. Жонбосқалъа, Қўйқирилганқалъа, Тупроққалъа ёдгорликлари. Деҳқончилик ва хунармандчилик. Маданият ва дин. Қалъа ва сарой қурилишлари.

Кушон давлати

Манба ва адабиётлар. “Қатга Юэчжи” давлат уюшмаси. Гуйшуан ҳокимлиги ва Куджула Кадфиз. Кушон салтанатининг ташкил топиши ва Канишка ҳукмронлиги. Кушон, Хитой, Рим муносабатлари. “Буюк Ипак йўли” аҳамияти. Савдо муносабатлари. Хўжалик ва шаҳарлар. Кушонлар даврида маданият. Кушон (Бақтрия) ёзуви. Ёдгорликлар. Меъморчилик ва санъат. Дин. Буддавийлик ва Зардуштийлик. Ибодатхоналар.

Ўрта Осиёда илк ер эгаллиги муносабатларининг шаклланиши (IV- VII асрлар). Хионийлар, Кидарийлар, Эфталийлар давлатлари

Ўрта Осиёда “деҳқонлар” табақасининг вужудга келиши. Кадиварлар, кашоварлар, чокарлар.

IV асрнинг 70-йилларида Хионийлар давлатининг ташкил топиши. Хионийлар ва Сосонийлар давлати ўртасидаги муносабатлар. Ўрта Осиёга тохар, кидарийларнинг (V асрнинг 20-йилларида) кириб келиши ва ўз ҳукмронлигини ўрнатилиши.

V асрнинг ўрталарида Эфталийларнинг Ўрта Осиёга кириб келиши. V асрнинг иккинчи ярми ва VI асрнинг бошларида Эфталийлар давлатининг ташкил топиши. Худуди. Эрон Сосонийлари устидан ғалабаси. Эфталийлар даврида ижтимоий-иқтисодий ва маданий ҳаёт.

Турк хоқонлиги

Турк хоқонлигининг ташкил топиши. Турк хоқонлигининг Эрон ва Византия билан муносабатлари. VI асрнинг 70-80 йилларида Буюк Турон Хоқонлигининг ташкил топиши. Турк хоқонлигининг бошқарув тартиби. Шарқий турк давлати ва ғарбий Турк хоқонлиги. Ғарбий хоқонликнинг кучайиши. Ижтимоий ҳаёт. Ғарбий Турк хоқонлиги ва Хитой ўртасида иқтисодий-савдо алоқалари.

VI-VII асрларда ижтимоий жараёнлар. Бухородаги Абруй бошчилигидаги қўзғолон.

VI-VII асрларда Сўғд, Фарғона ва Хоразм

Самарқанд ихшидларининг сиёсий нуфузи. Самарқанд, Бухоро, Кеш, Нахшаб мулклари. Сўғднинг хўжалиги ва ижтимоий ҳаёти. Сўғд ихшидларининг аجدодлари ибодатхонаси. Маъмурий бирликлар. Кеш ва Нахшаб.

Фарғона, Хоразм ва Чочнинг мустақил ҳокимликлари. Фарғона афшинлари. Хоразмнинг африғий подшолари. Хоразмнинг Шарқий Европа билан савдо алоқалари. Чоч тудунлари ва Илоқ деҳқонлари. Чоч ва Элоқнинг хўжалиги ва маданий ҳаёти. Қазилма бойликлари. Савдо алоқалари.

Араб халифалиги даврида Мовароуннаҳр ва Хуросон

Илмий манбалар ва тарихшунослик. VI-VII аср бошларида Арабистон ярим ороли ва араб қабилалари. Муҳаммад(с.а.в.). Чаҳорёрлар. Ўрта Осиёнинг араблар томонидан забт этилиши. Мовароуннаҳр ва Хуросон араб халифалиги ҳукмронлиги остида. Араб халифалиги истилосининг оқибатлари. Исломи дини ва унинг Ўрта Осиёга тарқатилиши. Маънавий маданиятдаги ўзгаришлар. Араб халифалигининг мустамлакачилик, солиқ ва диний сиёсати. Халифалик зулмига қарши халқ Кўзғолонлари ва уларнинг оқибатлари.

Мовароуннаҳр ва Хуросонда мустақил давлатларнинг ташкил топиши. Тоҳирийлар ва Саффорийлар давлати

Манбалар. Мустақил давлатларнинг вужудга келишидаги тарихий шарт-шароитлар. IX асрнинг биринчи чорагида халифаликдаги ижтимоий сиёсий аҳвол. Тоҳир ибн Ҳусайн ва тоҳирийлар давлати. Тоҳирийлар даврида ижтимоий ҳаёт. Тоҳирийлар давлатининг мағлубиятга учраши. Саффорийлар давлатининг ташкил топиши. Ёқуб ибн Лайс. Амр ибн Лайс. Саффорийлар даврида ижтимоий-иқтисодий ҳаёт.

Сомонийлар давлати

Манбалар. Сомонхудоғлар. Асад ва унинг ўғиллари. IX асрнинг биринчи ярмида турли ўғуз қабилалари. Наср ибн Аҳмад (865-892) даврида Сомонийлар ҳокимиятининг Абосийлар хонлиги томонидан расман тан олинishi. Исмоил Сомоний ва унинг ислохатлари. Марказлашган давлат бошқарувининг ташкил топиши. Ҳарбий ислохат. Сомонийлар даврида Мовароуннаҳрда ижтимоий, иқтисодий ҳаёт. Сомонийлар ҳукмронлигининг тугатилиши.

Қорахонийлар давлати

Мавзунинг тарихшунослиги. Қорахонийлар сулоласининг келиб чиқиши тўғридаги янги қарашлар. VIII аср бошларида Еттисув Шарқий Туркистон ва Қашқарда яшовчи туркий қабилалар (чиғил, ямо, ўғиз ва бошқалар). Қорахонийлар сулоласининг ҳокимиятга келиши. Қорахонийларнинг Мовароуннаҳрда ҳужумлари. Мовароуннаҳрда қорахонийлар ҳукмронлигининг ўрнатилиши. Шарқий ва Ғарбий қорахонийлар. Қорахонийларнинг ҳужумлари (1137,1141). Қорахонийлар даврида ижтимоий-иқтисодий ҳаёт.

Ғазнавийлар ва Салжуқийлар давлатлари

Манбалар. Ғазнавийлар давлатининг ташкил топиши. Алп Тегин. Сабуқ тегин. Маҳмуд Ғазнавий (998-1030) ва унинг сомонийлар ҳамда қорахонийлар билан муносабати. Маҳмуд Ғазнавийнинг ҳарбий юришлари. X-XI асрларда Жанубий ва Шимолий Хоразм.

Данданакон жанги ва ғазнавийларнинг мағлубияти. Ғазнавийларнинг давлат бошқаруви тизими.

Сирдарё этакларида Ўғуз давлатининг ташкил топиши. Салжукийларнинг Масъудга қарши олиб борган кураши. Султон Санжар даврида (1118-1157) салжукийлар давлатининг гуллаб яшнаши. Қорахитойларнинг ҳужуми; Қатвон чўлидаги жанг (1141) ва салжукийларнинг мағлубияти. Ғазнавийлар ва Салжўкийлар даврида ижтимоий-иқтисодий ҳаёт.

Хоразмшоҳлар давлати

Ануштегинлар ҳокимиятининг вужудга келиши. Қутбиддин Муҳаммад (1097-1127). Алоуддин Муҳаммад Отсиз (1127-1156) Хоразмшоҳ эл-Арслон (1156-1172). Алоуддин Такеш ва унинг Хоразм давлати юксалишдаги туганган ўрни. Қутбиддин Муҳаммад Хоразмшоҳ (1200-1220). Хоразмшоҳлар давлатининг гуллаб яшнаши. Қорахитойлар билан кураш. Хоразмнинг Мовароуннаҳрдаги таъсир доирасининг кучайиши.

Бухорода Малик Санжар бошчилигидаги Қўзғолон (1206-1207). 1212 йилги Самарқанд Қўзғолони. Хоразмшоҳлар давлатининг инқирози.

IX-XII асрларда Мовароуннаҳр ва Хуросондаги маданий ҳаёт. Уйғониш (Ренессанс) даври ривож

Моддий ва маънавий маданиятнинг юксалишини таъминлаган шарт-шароитлар. XI-XII асрларда фан ва маданиятнинг юксак чўққига кўтарилди. Буюк Ипак йўлининг фан ва маданият равнақидаги туганган ўрни. Хоразмдаги Маъмун академияси ва унинг фан ривождаги аҳамияти. Риёзиёт, фалакиёт, кимё, тиббиёт, жуғрофия ва ижтимоий фанларнинг ривож. Буюк қомусий алломалар. Фанларни таснифлаш. Тарихий фанларнинг ривож. Адабиётнинг ривожланиши. Калом илми ва грамматика. Ҳадис ва фикҳ илми тараққиёти. Тасаввуф ва унинг ижтимоий ҳаётдаги ўрни. Суфийлик тариқатининг шаклланиши.

Ўрта Осиёнинг мўғуллар томонидан босиб олинди

XII-XIII асрнинг бошларида Мўғулистондаги қабилалар ва бирлашган мўғул давлатининг ташкил топиши (1206). Давлатнинг ички тузилиши. Чингизхоннинг ҳарбий ислоҳати ва босқинчилик юришлари. Чингизхоннинг Мовароуннаҳрга ҳужуми. Бухоро ва Термизнинг босиб олинди (1220). Самарқанд жанги (1220) ва Хоразмшоҳ Муҳаммаднинг Табаристонга қочиши. Сиғноқ, Ўзган, Жанднинг олинди (1220). Хўжанд мудофааси ва Темур Маликнинг жасоратлари. Гурганж мудофааси (Нажмиддин Кубро). Жалолиддин Мангуберди. Мовароуннаҳр ва Хуросоннинг мўғуллар томонидан босиб олинди. Хоразмшоҳлар давлати мағлубиятининг сабаблари.

Мовароуннаҳр Чиғатой улуси таркибида

Мўғуллар истилосининг оқибатлари. Чингизхон томонидан босиб олинган худудларнинг ўз ўғилларига бўлиб бериши. Чиғатой улусида ижтимоий ҳаёт. Маҳмуд Таробий кўзғолони (1238). Мункаҳон (1251-1259) даврида Чиғатой улусининг тугатилиши. XIII асрнинг 60-йилларида Олғўхон томонидан Чиғатой улусининг қайта тикланиши. Масъудбекнинг ўтказган пул ислоҳати (1271). Кепакхоннинг маъмурий ва пул ислоҳатлари. Чиғатой сулоласи ҳукмронлигига барҳам берилди. XIV-XV асрнинг биринчи ярмида маданий ҳаёт. Меъморчилик. Халқ оғзаки ижодиёти. Адабиёт ва санъат.

Амир Темур ва теурийлар давлати

XIV асрнинг 40-йилларида Чигатой улусидаги сиёсий аҳвол. Амир Темур ва Суюрғатмишхонларнинг Мовароуннаҳр ҳукмдори деб эълон қилиниши. Марказлашган Темур салтанатининг ташкил топиши.

Амир Темурнинг Мўғулистон, Ҳирот, Эрон, Сейстон, Астрабод ва Озарбайжон устига қилган юришлари. Темурнинг Озарбайжон ва Форсга қилган уч йиллик (1386-1388) юриши. Амир Темурнинг Тўхтамишга қарши юришлари (1389,1391,1395) ва мўғуллар устидан эришган ғалабасининг халқаро аҳамияти. Темурнинг Эронга қилган беш йиллик (1392-1396) ва Ҳиндистонга қилган етти йиллик юришлари (1399-1405). Султон Йилдирим Боязиднинг Анқара остонасидаги мағлубияти (1402). Амир Темурнинг Хитойга юриш бошлаши (1404 й. ноябр) ва Ўтрорда вафот этиши (1405 й. феврал). Амир Темур зукко, тажрибали ва сиёсатдон, буюк давлат арбоби. Амир Темурнинг жаҳон тарихида туганган ўрни. Амир Темур салтанатининг маъмурий ва ҳарбий тузилиши. Амир Темур ва бугунги кун.

Амир Темур вафотидан сўнг, темурийлар ўртасидаги тахт учун кураш ва Темур салтанатининг парчаланиши. Темурийлар даврида Мовароуннаҳр ва Хуросонда сиёсий ҳаёт.

Амир Темур ва темурийлар даврида ижтимоий-иқтисодий ҳаёт

Қишлоқ хўжалигининг аҳволи. Аграр муносабатлар. Амир Темурнинг деҳқончиликни тиклаш ва ривожлантиришдаги ишлари. Суғориш иншоотларининг қурилиши. Янги боғларнинг барпо этилиши. Ерга эғалик қилиш шакллари. Суюрғол ерлари. Тархон ёрлиғи ва унинг имтиёзлари. Чорвачилик. Ҳунармандчиликнинг ривожланиши. Қоғоз ҳамда бўёқ ишлаб чиқариш. Тўқимачилик ва тўқувчилик. Кулолчилик. Заргарлик. Кончилик ишлари. Ички ва ташқи савдо. Бозорларнинг маданий марказлар сифатидаги аҳамияти. Халқаро савдо йўллари.

Амир Темур ва темурийлар даврида маданий ҳаёт

Амир Темур ва темурийларнинг маданият ривожланишига қўшган ҳиссалари. Ислом дини доирасидаги мафкуравий эркинликлар. Илм-фан равнақи. Улуғбек ва унинг илмий мактаби ютуқлари. Тарих фанининг тараққиёти. Адабиётнинг ривожланиши. Ўзбек мумтоз адабиётида Алишер Навоийнинг (1441-1501) туганган ўрни. З.М.Бобурнинг (1483-1530) ижоди ва фаолияти. Тасаввуфда Накшбандия тариқати ва унинг давомчилари. Мусулмон фикршунослиғи. Фалсафа ва мантиқ. Калом илми. Хаттотлик санъати. Минатюра ва тасвирий санъат. Тиббиёт фанининг равнақи.

Меъморчилик ва қурилиш. Амир Темурнинг шаҳарсозлик борасидаги сиёсати.

Ўзбек хонликлари (XVI-XIX аср биринчи ярми) Шайбонийлар даврида Мовароуннаҳр. Бухоро хонлигининг ташкил топиши

Темурийлар давлатининг инкирози сабаблари. Бобур ва Шайбонийлар ўртасидаги кураш. Шайбонийхон томонидан Мовароуннаҳр ва Хуросонни босиб олиниши. Темурийлар – Шайбонийлар – Сафавийлар ўртасидаги кураш. Убайдуллахон ва Шайбонийлар давлатининг тикланиши.

XVI асрнинг 40-50 йилларида Шайбонийлар ўртасида ўзаро курашлар. Абдуллахон II нинг ҳокимиятга келиши. Шайбонийларни ва Мовароуннаҳрни бирлаштирилиши. Бухоро шаҳрининг пойтахт сифатида юксалиши. Абдуллахон II нинг ички ва ташқи сиёсати. Шайбонийлар сулоласининг инкирози.

Маданият. Таълим, илм-фан, адабиёт ва тарихнавислик. Меъморчилик ва халқ амалий санъати.

Аштархонийлар даврида Бухоро хонлиги

Аштархонийлар сулоласи ва уларнинг Бухорога келиши сабаблари. Шайбонийлар инқироzi ва Аштархонийлар сулоласининг ҳокимиятга келиши. Имомқулихон даврида ҳокимиятнинг мустаҳкамланиши. Абдулазизхон ва Субхонқулихон даврида ички низолар ва Хива хонлигининг Бухорога ҳужумлари. Субхонқулихон даврида Хиванинг бўйсундирилиши. Эрон – Бухоро – Ҳиндистон муносабатлари. Балх шаҳрининг марказ сифатидаги мавқеининг кучайиши. Убайдуллахон II нинг ички сиёсати. Унинг пул ислоҳати. Ислоҳатга қарши ғалаёнлар. Абулфайзхон даврида марказий ҳокимиятнинг заифлашуви. Самарқандда Ражабхон исёни. Ҳақимбий Манғит Оталиқнинг кучайиши. Эрон шоҳи Нодиршоҳ босқини. Муҳаммад Ҳақимбий ва унинг ўғли Раҳимбий Манғитнинг ҳокимиятга келиши. Аштархонийлар инқироzi.

XVI-XVIII аср биринчи ярмида Бухор хонлигида ижтимоий-иқтисодий муносабатлар

Бухор хонлиги ҳудуди. Аҳолининг этник таркиби. Қишлоқ хўжалиги Сув иншоотлари ва суғориш тизми. Бухоро хонлигида ер эгаллиги. Дехқонлар ва чорводор аҳолининг аҳволи. Хонликда тоғ кон ишлари. Йирик марказий шаҳарлар Бухоро, Самарқанд ва Тошкентнинг иқтисодий, сиёсий, маданий ҳаётда тутган ўрни. Жўйбор хожаларининг мавқеи. Хунармандчилик ички ва ташқи савдо. Бухоро хонлигида пул муносабатлари ва ислоҳатлари. Давлатнинг солиқ сиёсати.

Бухоро амирлиги (XVIII аср иккинчи ярми – XIX асрнинг биринчи ярми)

Муҳаммад Раҳимхон Манғитнинг ҳокимиятга келиши. Марказий давлат ҳокимиятини мустаҳкамланиши ва вилоятларнинг бўйсундирилиши. Дониёлбий даврида ички низолар. Ўзбек уруғлари амирларининг исёни ва Қўзғолонларнинг кучайиши. Шоҳмуроднинг ҳокимиятга келиши. Марказий ҳокимиятнинг мустаҳкамланиши. Молия, суд, маъмурий ва ҳарбий ислоҳатлар. Қарши шаҳри нуфузи ортиши.

Амир Ҳайдар даврида сиёсий кескинлик ва қўзғолонлар. Хива хонлигининг Бухорога ҳужумлари. Бухоронинг чегара ҳудудлар учун Қўқон хонлиги билан урушлари. Амир Насрулло даврида ҳарбий ислоҳотлар ва давлат ҳокимиятининг мустаҳкамланиши. Бухоронинг ҳудудий яхлитлиги тикланиши. Қўқон хонлигининг босиб олиниши. Бухоро – Хива муносабатлари. Шаҳрисабз – Китоб бекликлари.

Амирликнинг маъмурий тузилиши. Ижтимоий табақалар. Ҳарбий ва суд ишлари. Хунармандчилик, ички ва ташқи савдо. Маданият ва дин. Таълим, илм-фан, адабиёт ва тарихнавислик.

Хива хонлиги (XVI – XIX асрнинг биринчи ярми)

Темурийлар инқироzi ва Хива хонлигининг ташкил топиши. Шайбонийлар даврида (1512-1770) Хива – Бухоро – Эрон муносабатлари. Кўҳна Урганч, Янги Урганч ва Хива Хоразм пойтахтлари сифатида.

Абулғозихон ва Анушахон даврида Бухоро – Хива ўртасидаги урушлар. Шоҳиниёзхон ва Шерғозихон даврида Хива – Россия муносабатлари. Элбарсхон даврида Эрон шоҳи Нодиршоҳ ҳужуми. Хивада сиёсий парокандалик.

Қўнғирот иноқларининг ҳокимиятга келиши (1770-1920). Муҳаммад Раҳимхон I даврида Хива хонлигининг бирлаштирилиши. Ислоҳатлар. Кенгаш (Девон) таъсис этилиши. Қорақалпоқларнинг Хивага бўйсундирилиши. Қорақалпоқлар Қўзғолони. Хива хонлигининг ташқи алоқалари. Хива-Россия муносабатлари.

Хива хонлигининг маъмурий тузилиши. Сарой унвонлари: ҳарбий-маъмурий ва диний амалдорлар. Хонликнинг маъмурий тузилиши ва ижтимоий тизими. Ҳарбий, суд ва солиқ тизими. Иқтисодий ва маданий ҳаёт. Адабиёт, санъат ва дин.

Қўқон хонлиги (XVIII аср иккинчи ярми –XIX асрнинг биринчи ярми)

Аштархонийлар Убайдуллахон даврида Фарғонада мустақил давлатнинг тузилиши. Минглар сулоласининг ҳокимиятга келиши. Шохруҳбий ва унинг ворислари даврида Қўқон хонлиги ҳудуди кенгайиши. Нордонобий ва Норбўтабек даврида марказий ҳокимиятнинг мустақамланиши. Олимхон даврида Қўқоннинг сиёсий мавқеи кучайиши. Тошкент беклигининг бўйсундирилиши. Россия билан савдо муносабатларининг ўрнатилиши.

Умархон даврида маданий (адабий) ҳаётнинг юксалиши. Муҳаммад Алихон даврида Қоратегин, Кулоб, Дарвознинг босиб олиниши. Қўқон –Хитой муносабатлари. Бухоро амири Насруллохоннинг Қўқонни босиб олиши.

Худоёрхон даврида қипчоқларнинг кучайиши ва Мусулмонқул фаолияти. Қипчоқлар қирғини. Россиянинг Қўқон хонлигига қарши ҳужумлари. Қўқон хонлигининг давлат бошқарув тизими ва маъмурий тузилиши. Ижтимоий табақалар. Ҳарбий-маъмурий амалдорлар. Иқтисодий ҳаёт: ер-сув муносабатлари, қишлоқ хўжалиги, хунармандчилик, иччки ва ташқи савдо. Солиқлар ва суд тизими.

Маданий ҳаёт: таълим, илм-фан, адабиёт, тарихнавислик, меъморчилик ва амалий санъат.

XVI-XIX аср биринчи ярмида Қорақалпоқлар.

XVI-XIX аср биринчи ярмида Қорақалпоқлар.Қорақалпоқ уруғларининг жойлашуви. Қорақалпоқлар Хива хонлиги таркибида. Қорақалпоқларнинг хўжалик ҳаёти. XIX асрнинг 20-40 йилларида қопақалпоқлар ва уларнинг руслар билан муносабати. Қорақалпоқларнинг ўз мустақиллиги учун кураши. Савдо ва хунармандчилик. Чорвочилик ва деҳқончиликнинг кучайиши. Қорақалпоқлар ижтимоий турмуш тарзи, маданият ва таълим.

Ўрта Осиё хонликларини Россия империяси томонидан босиб олиниши ва мустамлакачиларга қарши халқ ҳаракатлари

Россия империясининг Ўрта Осиё хонликларга қарши экспанцияси сабаблари. Рус қўшинларининг Қўқон хонлиги ҳудудларидаги дастлабки ҳарбий ҳаракатлари. Россия империяси қўшинлари томонидан Оқмачит, Пишпек ва Тўқмоқ, Сузоқ қалъаларининг эгалланиши. Рус қўшинларининг Авлиёота, Туркистон ва Чимкент шаҳарларини босиб олиши. Оренбург генерал-губернаторлиги таркибида Туркистон вилоятининг ташкил этилиши.

Рус қўшинларининг Тошкентга юриши шаҳарнинг эгалланиши. Генерал М.Г.Черняев томонидан «Тошкентни Россия тассаруфига ўтиши тўғрисидаги» сулҳ шартномаси моҳияти (1865 йил 1 июль).

Россия империяси ва Бухоро қўшинлари ўртасидаги дастлабки ҳарбий тўқнашув. М.Г.Черняевнинг Жиззах остоналаридаги мағлубияти.

Самарқанд ва Каттақўрғоннинг истило қилиниши. Зарбулоқда Бухоро қўшинларининг мағлубияти Россия-Бухоро сулҳ шартномалари ва амирликни Россия протекторатига айланиши.

1873 йил Хива хонлигига қарши юриш. Гандимиён шартномаси ва Хива хонлигининг. Россия протекторатига айланиши.

Ўрта Осиё масаласида инглиз-рус рақобати ва унинг кескинлашуви сабаблари .

Россия империясининг Туркистондаги мустамлака

маъмурий бошқарув тизими

Туркистон генерал-губернаторлигининг ташкил этилиши. Туркистон генерал-губернаторлиги Россия империясининг Туркистондаги мустамлака сиёсати таянчи. Генерал-губернаторлик функциялари. Россия империясининг Туркистондаги мустамлака маъмурий-бошқарув сиёсатининг моҳияти. Туркистон ўлкасини бошқариш ҳусусида 1865-1917 йиллар қабул қилинган Низом ва уларнинг мустамлакачилик тизимини мустаҳкамлашдаги аҳамияти.

1873-1876 йиллардаги Қўқон хонлигидаги халқ ҳаракатлари

XIX асрнинг 70-йилларида Қўқон хонлиги. Хонлик ҳудудидаги солиқ тизими. Қўқон хонлиги аҳолисининг сиёсий ва иқтисодий ҳуқуқсизлигига қарши норозликнинг кучайиб бориши.

Худоёрхон сиёсатига қарши қуролли қўзғолоннинг бошланиши. Мулла Исҳоқ Мулла Хасан ўғлининг Пўлатхон номи билан қўзғолонга раҳбарлик қилиши. Қўзғолон бошқичлари. Хиёнат, Қўзғолон мағлубияти. Қўқон хонлигининг тугатилиши. Туркистон генерал-губернаторлигининг таркибида Фарғона вилоятининг ташкил этилиши.

XIX асрнинг 80-90 йилларида Туркистон ўлкасида халқ ҳаракатлари

Туркистон ўлкасида мустамлака шароитида ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий ҳаёт. Туркистон ўлкаси хом ашё манбаи ва тайёр маҳсулот бозорига айлантирилиши. XIX аср охирида ўлка халқлари турмуш тарзининг янада пасайиб бориши. Миллий мустамлака зулмининг кучайиши ва унинг натижасида халқ оммасининг норозилик кайфияти ва норозилик ҳаракатининг кучайиши.

1892 йилги Тошкент «Вабо исёни». Қўзғолон келиб чиқишининг сабаблари. Мустамлака маъмурияти томонидан қўзғолоннинг аёвсиз бостирилиши. Қўзғолон иштирокчилари устидан ўтказилган суд жараёни. Халқ ҳаракатларининг тарихий аҳамияти.

1898 йил Андижон қўзғолони. Муҳаммад Али Дукчи Эшон мустамлака тузумга қарши курашда халқ йўлбошчиси. Унинг сиёсий фаолияти. Қўзғолонни қамраб олган ҳудудлар. Фарғона водийси қўзғолоннинг асосий маркази эканлиги. Қўзғолоннинг умумий ғояси. Қўзғолоннинг тарихий аҳамияти. Қўзғолон иштирокчилари устидан олиб борилган суд-тергов жараёни.

Мустамлакачилик шароитида Туркистон ўлкасида маданий ҳаёт

Россия империясининг Туркистондаги руслаштириш сиёсати. Туркистон генерал-губернаторлигининг маориф соҳасидаги сиёсати. Рус-тузем мактабларини ташкил этиш бўйича Н.О.Розенбах томонидан ишлаб чиқилган лойиҳа. Мустамлакачилик шароитида Туркистон ўлкасида илм-фан. Ўлкани илмий асосда ўрганилиши. Туркистон ўлкасида миллий маданият мусиқа, тасвирий санъат. Меъморчиликда Европа ва Шарқ маданияти уйғунлиги ижобий натижалари. Матбуотнинг вужудга келиши. Мустамлакачилик шароитида миллий адабиёт, ижтимоий-фалсафий қарашлар: Аҳмад Дониш, Муқумий, Завқий, Аваз Ўтар ва бошқалар ижоди.

XIX аср охири XX аср бошларида Бухоро амирлиги ва Хива хонлигида ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий ҳаёт

Бухоро ва Хива хонликларининг маъмурий-худудий тузилиши. Аҳолининг этник таркиби ва сони. Бухоро амирлигида ва Хива хонлигидаги ижтимоий - сиёсий аҳвол. Қишлоқ хўжалиги. Бухоро ва Хива хонлиги худудида темир йиллар қурилиши. Бухоро амирлигида ва Хива хонлигида халқ норозилик ҳаракатларининг ўсиб бориши ва кўзғолонга айланиши. Балжувон беклигидаги Восе бошчилигидаги деҳқонлар ҳаракати. Кўҳна Урганч, Питнак, Янги Урганч, Бийбозор, Чимбой, Хўжайли, Иланли, Тошховуздаги халқ чиқишлари. Деҳқонлар ҳаракатини бостиришда мустамлака ҳукмрон доираларининг кўрсатган ёрдами. Кўзғолонларнинг шафқатсизлик билан бостирилиши. Бухоро амирлигидаги ва Хива хонлигидаги деҳқонлар ҳаракатининг ўзига хос хусусиятлари. 1910 йил Бухородаги сиёсий воқеалар ва унинг сабаблари. Бухоро ва Хивада маърифатпарварлик, янги фикр ва дунёқарашнинг ривожланиши «Ёш Бухороликлар» ва «Ёш хиваликлар» ҳаракати. 1916 йил миллий озодлик курашининг Бухоро ва Хивага таъсири.

Туркистон XX аср бошларида (1900-1917 йиллар). XX аср бошларида Россия империясининг Туркистондаги ижтимоий -иқтисодий сиёсати

XX аср бошларида Туркистонда ижтимоий ҳаёт. Темир йўллар қурилиши (Қизилравот-Ашхобод-Самарқанд (1888), Тошкент-Оренбург (1900-1906)) ва унинг иқтисодиётга ижобий таъсири. Туркистонда саноат ишлаб чиқаришнинг ривожланиши. Россия монополистик капиталининг ўлка иқтисодиётига кириб келиши. Туркистон иқтисодиётида Россия монополистик мавқеининг кучайиб бориши.

Ўлкада пахта майдонларининг кенгайиб бориши ва пахта ҳосилдорлигининг ошиб бориши. Аср бошларида саноат ишчиларининг шаклланиш жараёни. Еридан маҳрум бўлган деҳқонлар ёнланма ишчилар армиясининг дастлабки намоёндалари сифатида. Туркистон ўлкасидан етишиб чиққан маҳаллий фабрикантлар ва саноатчилар. Мамлакатдаги иқтисодий аҳволга ишчиларнинг муносабати. 1905-1907 йиллардаги биринчи буржуа инқилоби ва унинг Туркистон ўлкасига таъсири. Туркистонда фавкулотда вазиятнинг эълон қилиниши.

Туркистон ўлкасида жаидчилик ҳаракати ва сиёсий ҳаракатлар

Жаидчилик ҳаракатининг вужудга келишидаги тарихий шарт шароитлар. Жаидчилик ижтимоий-сиёсий, маданий-маърифий, ғоявий-мафкуравий ва истиқлолчилик ҳаракати сифатида майдонга чиқишига туртки бўлган омиллар.

Туркистон ўлкаси жаидчилик ҳаракати намоёндалари ва уларнинг миллий уйғонишда ва ўзликни англашда тутган ўрни. Мунавварқори Абдурашидхонов (1878-1931), Абдулла Авлоний (1878-1934), Бехбудий (1875-1919) ва бошқалар фаолияти.

Жаид мактаблари - «усули савтия», яъни товуш охангига асосланган жаид мактабларининг ташкил топиши ва ривожланиши. Жаид миллий матбуоти. Жаид маданий-маърифий ташкилотлари ва жаид адабиёти. Жаидларнинг сиёсий қарашлари. Туркистон ўлкасида янги сиёсий партия ва ташкилотлар. Социал демократик ғояларнинг Туркистон ўлкасига кириб келиши.

Биринчи жаҳон урушининг Туркистон ўлкасига таъсири. 1916 йил миллий-озодлик ҳаракати

Биринчи жаҳон урушини келтириб чиқарган сабаблар. Россия империясининг урушга кириши ва урушнинг мустамлака ўлкаларга таъсири. Уруш йилларида Туркистон ўлкасида ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий ҳаёт. Мустамлака зулмининг кучайиши. Туркистон ўлкасининг Россия империяси иқтисодиётида тутган ўрни. 1914 йил 26 июль Туркистон ўлкаси «Фавкулотда муҳофаза ҳолатида» деб эълон қилиниши, миршаблик назоратининг кучайтирилиши.

1916 йил 25 июндаги подшо фармони ва унинг моҳияти. Туркистон ўлкаси маҳаллий халқларининг фармонга муносабати. 1916 йил Қўзғолонининг турли вилоятлардаги ўзига хос хусусиятлари (Хўжанд, Самарқанд, Тошкент, Фарғона, Жиззах ва бошқалар). Қўзғолон ҳаракатларини мустамлакачиларига қарши миллий-озодлик курашига айланиши. Жиззах миллий-озодлик ҳаракатининг ёрқин намунаси. Миллий давлатчиликни тиклаш ғоясини кун тартиби қўйилиши. Россияси империяси миллий-озодлик ҳаракатини бостириш учун қўрилган чора тадбирлар. Жаҳидлар томонидан Туркистон ўлкаси халқлари манфаатларининг Россия IV Давлат Думасида ҳимоя қилиниши.

XIX аср охири XX аср бошларида қорақалпоқларнинг ижтимоий-иқтисодий, сиёсий ва маданий ҳаёти

Россия империясининг қорақалпоқлар борасидаги сиёсати. Товар-пул муносабатларининг ривожланиши. Капиталистик муносабатларнинг пайдо бўлиши. Рус капитали мавқейининг ўсиб бориши. Савдо-сотикнинг ривожланиши.

XIX аср охири XX аср бошларида Амударёнинг чап қирғоғида яшовчи қорақалпоқларнинг ижтимоий-иқтисодий аҳволи.

XIX аср охири XX аср бошларида қорақалпоқ халқининг маданий ҳаёти. Қорақалпоқлар маданияти ривожланишининг ижтимоий-сиёсий шарт-шароитлари ва асосий босқичлари. Халқ маъорифи. Мадраса. Мактаб. Адабиёт ва санъат. Кунхожа, Ажиниёз. Бердақ, Оташ, Сарибой. Мусиқа маданияти. 1916 йил миллий озодлик кураши даврида қорақалпоқлар.

1917 йил февраль инқилоби ва октябр тўнтариши

1917 йил бошларида Россиядаги сиёсий вазият, Петрограддаги инқилобий воқеаларнинг ниҳоясига етиши. Монархиянинг ағдарилиши, Россияда тузилган кўшҳокимиятчилик. Россиядаги февраль инқилобининг Туркистон ўлкаси аҳолисининг сиёсий жиҳатдан фаоллашишига таъсири. Ўлкада кўшҳокимиятнинг таркиб топа бошлаши. Советларнинг тузилиши, Туркистон комитети ва унинг фаолияти. Тошкент совети, Миллий демократия, жаҳидлар ҳаракати, маҳаллий жамоат ташкилотларининг тузилиши ва фаоллашуви. Халқ вакилларининг биринчи мажлиси. “Шўрои ислом” ташкилотининг тузилиши ва унинг фаолияти. Ишчи ва солдат депутатлари Советларининг I Туркистон ўлка съезди (1917 йил 7-15 апрель). Мусулмонларнинг Тошкентда ўтказилган Бутунтуркистон съезди (1917 йил 16-23 апрель) ва унда қўрилган масалалар. Бутунтуркистон мусулмонларининг II Ўлка съезди (1917 йил сентябрь). “Иттифоқи муслимин”нинг тузилиши. Ўлкада октябр тўнтаришининг амалга оширилиши, шаҳар ва туманларда совет ҳукуматининг ўрнатилиши.

Туркистон мухторияти - миллий демократик давлатчиликнинг дастлабки тажрибаси

Тошкентдаги Халқ Комиссарлари Советининг ташкил этилиши ва фаолияти. Маҳаллий сиёсий ташкилотларнинг фаолиятини Қўқондан туриб давом эттирилиши. 1917 йил Қўқон шаҳрида ўлка мусулмонларининг IV фавқулудда съездининг иш бошлаши ва Туркистонни Россия Федератив Республикаси таркибиде ҳудудий жиҳатдан мухтор деб эълон қилинганлиги. Туркистон мухторияти ҳукуматининг тузилиши, раҳбарлари ва уларнинг фаолияти. Туркистонда халқ ҳукуматини кенг жамоатчилик томонидан олқишланиши. Туркистон Мухторияти ҳукумати тузилганидан кейинги сиёсий курашлар. Туркистон Мухториятининг совет ҳукумати томонидан тор-мор этилиши. Қўқон фожеаси, унинг аянчли оқибатлари ва советларнинг ўлкада яққа ҳукмрон бўлиб қолишлари. Туркистон

АССРнинг ташкил этилиши (советларнинг V ўлка съезди) ва бошқарув хусусиятлари. Советларнинг дастлабки иқтисодий тадбирлари ва уларнинг оқибатлари.

Туркистонда совет ҳокимиятига қарши қуролли ҳаракатлар

Туркистон ўлкасида миллий озодлик ва истиқлол учун ҳаракатларнинг бошланиши, унинг сабаблари. Сиёсий вазият. Миллий ватанпарварнинг қўлига қурол олишлари ва большевиклар ҳукуматига қарши истиқлолчилик ҳаракатини кенг тус олиши. Ҳаракатнинг кучлари ва босқичлари. Фарғона водийсида истиқлолчилик ҳаракати, уларнинг намоёндалари. Кичик ва Катта Эргашлар. Муҳаммад Аминбек Аҳмадбек ўғли (Мадаминбек), Шермуҳаммадбек ва бошқаларнинг фаолияти. Туркистондаги истиқлолчилик ҳаракатининг ўзига хос миллий характери ва хусусиятлари. Айрим гуруҳларнинг бу ҳаракатдан ўз манфаатлари йўлида фойдаланишга интилиши. Туркистонда мустамлакачиларга қарши олиб борилган ҳаракатларнинг бостирилиши, унинг сабаблари ва сабоқлари.

Туркистонда совет бошқарув тизимининг мустаҳкамланиши, ижтимоий-иқтисодий соҳадаги ўзгаришлар ва маданий ҳаёт

Ўлкада совет бошқарув тизимининг мустаҳкамланиши. Молия, саноат тармоқлари, транспорт, ҳунармандчиликдаги ўзгаришлар. Иқтисод соҳасидаги янги чора тадбирлар. Янги иқтисодий сиёсат (ЯИС) (1921 йил) ва унинг асосий мазмун - моҳияти. Солиқлар тизимини жорий этилиши. Туркистон иқтисодиётидаги номуносивбликлар. Туркистон Иқтисодий Кенгаши (Турк ЭКОСО)нинг тузилиши. ТуркЭКОСО таркибида Давлат режалаштириш Комиссияси (Госплан)ни тузилиши. Пул ислохоти, марказий банк бўлинмалари, Туркистон банкларини ташкил этилиши. Саноат ва ҳунармандчилик соҳаларига нисбатан иқтисодий сиёсатдаги либераллашув (келишувчилик). Аграр соҳадаги ўзгаришлар, ер муносабатлари, пахтачилик ва у билан боғлиқ саноат корхоналари фаолияти. Ширкат хўжаликлари, кооперация турлари. Ижтимоий ҳаётдаги аҳвол. Совет ҳукумати иқтисодий сиёсатининг мустамлакачилик моҳияти. 1917-1924 йиллардаги маънавий-маданий жараёнлар.

Хива хонлиги ва Бухоро амирлигининг қизил армия томонидан тугатилиши. ХХСР ва БХСРнинг ташкил топиши

1917-1920 йилларда Хива хонлигидаги ижтимоий - иқтисодий аҳвол. Сиёсий ўзгаришлар (Ёш хиваликлар партияси фаолияти). Хонликда вазиятнинг кескинлашиб бориши. Асфандиёрхоннинг олиб борган ички ва ташқи сиёсати. Жунаидхоннинг (1857-1938 йиллар) фаолияти. Асфандиёрхоннинг ўлдирилиши ва Саид Абдуллони хон деб эълон қилиниши ва унинг тахтдан воз кечиши. Ҳокимиятни муваққат инқилобий ҳукумат қўлига ўтиши. 1920-1924 йилларда Хоразмдаги ижтимоий-сиёсий жараёнлар, Бутунхоразм биринчи қурултойи ва Хоразм Халқ Совет республикаси тузилганлигини эълон қилиниши (1920 йил 26 апрель). Ҳукумат раиси Полвонниёз Хожи Юсупов, муовинлари - Жуманиёз Султонмуродов, Қўшмамедхон Сапиевлар фаолияти. Ғоявий-сиёсий кураш. Хоразмда ватанпарварлар ҳаракати. Халқ хўжалигининг аҳволи, аҳолининг турмуш даражаси. 1917-1920 йилларда Бухоро амирлигидаги ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий вазият. Амир Саид Олимхон юритган ички ва ташқи сиёсат. “Ёш бухороликлар” ташкилоти фаолияти. 1918 йил март охи воқеалари. Вазиятнинг кескинлашиб бориши Ф.Колесов воқеаси, Қизил тепа битими (1918 йил 25 март). Ф.Хўжаев, А.Фитрат ва бошқаларнинг миллий ҳаракатлардаги фаолликлари. Бухоро Халқ Совет республикасининг ташкил этилиши ва фаолияти. Бухоро ва Хоразм Халқ Совет республикасида амалга оширилган ижтимоий-иқтисодий тадбирлар, уларнинг оқибатлари.

Ўрта Осиёда миллий ҳудудий чегараланиш: мақсад ва моҳияти. Ўзбекистон ССРнинг ташкил топиши

Ўрта Осиё - Туркистон халқларининг ягона ва умумий ватани, тарихан таркиб топган учта (Туркистон, Бухоро ва Хоразм) давлатларини марказ томонидан тугатиб, ўрнига янги давлат тузиш ғояси. Миллий республикалар ва вилоятлар тузишга кўрсатма берилиши ва унинг сиёсий жihatдан асосланиши. ТАССРни бўлиб ташлаш, Бухоро ҳамда Хоразм Халқ Совет Республикаларини тузиш учун РКП(б) МК ҳамда Турккомиссия томонидан ўтказилган тадбирлар, тузилган лойиҳалар, ўтказилган тазйиқлар ва чиқарилган қарорлар. Турккомиссия ва бир гуруҳ миллий етакчилар ўртасидаги мунозарали низолар. Минтақавий, миллий - ҳудудий жihatдан ўлкани қайта тузиш масаласини партия ташкилотларида муҳокама қилиниши. Бу жараёнларда Ўрта Осиё бюроси (Средазбюро)нинг роли. Ўрта Осиёни чегаралаб бўлиш ва миллий республикалар тузиш масаласини Туркистон, Бухоро ва Хоразм республикалари МИҚлари ҳамда Компартия мажлисларида муҳокама қилиниши ва уларнинг чегараланишга билдирган розиликлари, қабул қилинган резолюциялар. Миллий – ҳудудий чегараланиш. Ўзбекистон ССРнинг тузилиши. Ўзбекистон ССР СССР таркибидаги иттифоқдош республика. Ер майдони, аҳолиси.

1917-1924 йилларда Қорақолпоғистон

1917-1918 йилларда Туркистон ўлкасининг Амударё бўлимидаги сиёсий жараёнлар. Ижтимоий-иқтисодий вазият. Ер муносабатлари. “Ҳарбий коммунизм” сиёсати, янги иқтисодий сиёсатнинг ўтказилиши. Советлар ҳукмронлигининг Амударё вилояти иқтисодиётига салбий таъсири. Кадрлар масаласи, ундаги номутаносиб сиёсат, 1917-1924 йилларда Қорақолпоғистонда совет ҳокимияти бошқарув тизимининг мастаҳкамланиши ва унинг миллий сиёсати. Миллий мустақиллик учун курашнинг давом этиши. Қорақолпоғистон мухтор вилоятининг тузилиши (1925 февраль), хўжалик тармоқларидаги ўзгаришлар. Қишлоқ хўжалигидаги ўзгаришларнинг хусусиятлари.

Ўзбекистон 1925-1941 йилларда

Ўзбекистоннинг ижтимоий-сиёсий ривожланиши. СССРда бошқарувнинг маъмурий-буйруқбозлик тузумининг қарор топиши ва мустаҳкамланиши. Партиянинг давлат аппаратини “маҳаллийлаштириш” никоби остида юргизган сиёсати. Ўзбекистон ССРнинг янги Конституциясини қабул қилиниши ва унинг республикада маъмурий-буйруқбозлик тизимини мустаҳкамлашдаги роли. Мустабид тузумнинг қатағонлик сиёсати. “Ўн саккизлар гуруҳи”, “Иноғомовчилик”, “Қосимовчилик”. Партия, совет хўжалик ходимлари, ҳарбийлар, зиёлилар, руҳонийлар, ишчилар ва колхозчилар орасида ҳам “тозалаш” ишларини ўтказилиши. Миллий раҳбар кадрлар ҳаёти ва фаолияти. Ўзбекистонда ижтимоий-иқтисодий ўзгаришлар. Саноат корхоналарининг ташкил этилиши ва фаолияти. Кишлоқ хўжалиги, жамолаштириш сиёсати ва унинг оқибатлари. 20-йилларнинг иккинчи ярми – 30 йилларда Қорақолпоғистондаги ижтимоий-иқтисодий, сиёсий ва маънавий жараёнлар.

Маориф ва фан соҳасининг асосий йўналишлари ва хусусиятлари. Адабиёт ва санъат

Халқ таълими, маориф соҳасида бажарилган ишлар, мактаб қурилиши. Ўқитишнинг шакл ва усуллари, анъанавий мактабларни тугатиш, мактабларни педагогик кадрлар билан таъминланиши. Халқ таълимига буйруқбозлик нуқтаи назаридан туриб ёндашувнинг кучайиб бориши. Маҳаллий ёзувчилар асарларининг миллий қадриятларни ёқлаш ва ҳимоя қилишдаги аҳамияти. 30-йилларнинг бошларида ёзувчи ва адиблар фаолияти, уларнинг асарлари. Ўзбек Миллий драматургияси ва мусиқа, театр ва кино. Тасвирий ва амалий санъат халқимиз маънавий маданиятининг муҳим манбаидир. Ўзбек хотин қизларини ўртасида олиб борилган ишлар ва муаммолар. “Хужум” кампаниясининг ўтказилиши. Хотин-қизлар меҳнатининг ижтимоий-иқтисодий муаммолари. Ўзбекистон миллий зиёлилари, уларнинг ижтимоий мавқеи. Ўзбек зиёлиларининг мамлакатимизнинг ақл-заковати ва салоҳиятини

ошириш йўлидаги ҳиссалари. Совет давлати томонидан “катта қирғин”нинг амалга оширилиши, қатағон сиёсатининг асоратлари (1937-1938 йиллар). Ўзбекистоннинг 20-30 йиллардаги халқаро алоқалари. Илмий-маданий алоқалар. Халқаро алоқаларнинг чекланиши.

Ўзбекистон Иккинчи жаҳон уруши йилларида (1941-1945 йиллар)

Урушнинг бошланиши, сабаблари. Ўзбек халқининг юксак гуманизми. Умумий ҳарбий сафарбарлик. Урушнинг оғир йилларида ўзбек халқининг маънавий-ахлоқий хусусиятлари ва инсорпарварлигининг ёрқин намоён бўлиши. Республика ижтимоий-иқтисодий салоҳиятини урушга сафарбар этилиши - фронтга сафарбар қилинганлардан тузилган миллий бригадалар. Иккинчи жаҳон урушида Қорақалпоғистон республикаси меҳнаткашларининг фаол иштироки. Қорақалпоғистонлик ўғлонларнинг жангоҳлардаги қаҳрамонлик жасоратлари. Фронтга юборилган қишлоқ хўжалик маҳсулотлари. Аҳолининг моддий ва маиший аҳволи. Мудофаа учун шахсий жамғармалар. Эвакуация қилинган аҳолига ҳамда жангчилар оилаларига ғамхўрлик ва меҳрибонлик. Депортация масаласи. Депортация қилинган халқларнинг Ўзбекистондаги ҳаёти. Уруш йилларида фан ва маданият. Фанлар Академияси ва илмий текшириш институтларининг фаолияти. Адабиёт ва санъат.

Ўзбекистон 1946-1985 йилларда

Урушдан кейинги йилларда Ўзбекистон халқ хўжалигини қайта тикланиши. Сиёсий бошқарувнинг хусусиятлари. Сиёсий қатағонларнинг янги тўлқини. Республика саноат тараққиётининг бир томонлама йўналиши. Саноат тармоқлари. Ўзбекистоннинг индустриал ривожланиши – ишчи ва мутахассис кадрлар тайёрлаш. Аграр соҳадаги ютуқ ва камчиликлар, пахта яккаҳоқимлигининг янада мустаҳкамланиши. Экологик муаммоларнинг юзага келиши, кескинлашуви ва оқибатлари. Миллатлараро муносабатлар. Республикадаги маданий ва маънавий ҳаёт. Таълим тизими. Олий ўқув юртлари ва илмий текшириш институтлари фаолияти. Адабиёт ва санъат.

Ўзбекистон мустақиллик йўлида (1985-1989 йиллар)

XX аср 80 йилларининг бошида мамлакатдаги ижтимоий, иқтисодий ва маданий ҳаёт. Ўзбекистонда ижтимоий-сиёсий инқирознинг янада кескинлашуви. “Қайта қуриш” сиёсатининг бошланиши, моҳияти. Қайта қуриш даврида Ўзбекистон иқтисодиёти. Қатағонликнинг янги тўлқини. “Ўзбек иши”, “Пахта иши” қатағонларининг бошланиши. Ўзбек халқининг миллий ўзлигини англаши, халқ миллий онгининг ўсиши. Миллатлараро муносабатларнинг кескинлашуви.

Семинар машғулотларини ташкил этиш бўйича кўрсатма ва тавсиялар

Семинар машғулотларида талабалар Ўзбекистон тарихи фанидан маъруза дарсларида олган назарий билимларини мустаҳлаш билан бирга, семинарлар мавзулари бўйича тайёргарлик кўриш жараёнида қўшимча адабиётлар ва тарихий манбалар билан танишиш орқали қўшимча билим оладилар. Натижада уларнинг билим доиралари илмий жиҳатдан асосланган ҳолда кенгаяди.

Семинар машғулотларининг тахминий тавсия этиладиган мавзулари:

1. Ибтидоий жамоа даври тарихининг манбашунослиги ва тарихшунослиги.
2. Ўрта Осиё ибтидоий тарихининг даври ва босқичлари.
3. Ибтидоий жамоа даврининг табиий шарт-шароитлари.
4. Мустье даврининг хусусиятлари.

5. Ибтидоий одамлар гуруҳи ва антропогенез жараёни.
6. Ўзбекистон ҳудудида мезолит ва неолит даврларининг хусусиятлари.
7. Ўзбекистон ҳудудида энеолит, бронза ва илк темир даврларининг хусусиятлари.
8. Ўрта Осиёдаги илк давлат уюшмалари (VIII-VI асрлар) қадимги Хоразм, Бактрия, Сўғдиёна давлатлари.
9. Эрон Аҳамонийларига қарши курашлар.
10. Эллинизм даврида Ўрта Осиё. Юнон-Бактрия ва Парфия давлатлари.
11. Қанғ, Довон ва Хоразм давлатлари.
12. Кушон давлати.
13. Буюк Ипак йўли.
14. Илк ўрта асрларда ер эгаллиги муносабатлари.
15. Хионийлар ва Кидарийлар давлати.
16. Эфталлийлар давлати.
17. Турк хоқонлиги.
18. VI-VII асрларда Сўғд, Фарғона ва Хоразм.
19. Ўрта Осиёнинг араблар томонидан босиб олинishi.
20. Араб халифалиги ҳукмронлигига қарши халқ озодлик ҳаракатлари.
21. Тоҳирийлар давлати. Саффорийлар давлати.
22. Сомонийлар давлати.
23. Сомонийлар даврида Мовароуннаҳрда ижтимоий-иқтисодий ҳаёт.
24. Сомонийларнинг давлат бошқаруви ва мудофаа тизими. қорахонийлар давлати.
25. Ғазнавийлар давлати.
26. Салжўқийлар давлати.
27. Хоразмшоҳлар давлати.
28. IX-XII асрларда Мовароуннаҳр ва Хуросонда маданий ҳаёт.
29. Мовароуннаҳр ва Хуросоннинг муғуллар томонидан босиб олинishi.
30. Мовароуннаҳр Чигатой улуси таркибида.
31. Амир Темур даври тарихининг асосий манбалари.
32. Амир Темурнинг яқка ҳукмронлик йиллари (1370-1405).
33. Амир Темур салтанатининг маъмурий ва ҳарбий тузилиши.
34. Темурийлар даврида Мовароуннаҳрда сиёсий ҳаёт.
35. Амир Темур ва темурийлар даврида илм фан равнақи.
36. Амир Темур ва темурийлар даврида меъморчилик.
37. Дашти қипчоқ ва Темурийлар давлати.
38. Мовароуннаҳрда Шайбонийлар ҳукмдорлиги.
39. Бухоро хонлигининг ташкил топиши.
40. Ўзбек хонликларининг ташкил топиши.
41. Ўзбек хонликларида этник –қабилавий муносабатлар.
42. Шайбонийлар даврида ижтимоий, иқтисодий ва маданий ҳаёт.
43. Аштархонийлар даврида Мовароуннаҳрда сиёсий жараёнлар.
44. XVII-XVIII асрларда Бухоро хонлигининг иқтисодий ва маданий аҳволи.
45. Қўқон хонлигининг ташкил топиши.
46. Қўқон хонлигининг иқтисодий ва маданий ҳаёти.
47. Қўқон ва Бухоро муносабатлари.
48. Хива хонлиги Шайбонийлар даврида.
49. Хива хонлиги қўнғиротлар даврида.
50. Хива–Бухоро–Эрон муносабатлари. Хива хонлиги ва қорақалпоқлар.
51. Қорақалпоқлар XVI-XIX асрларда.
52. Тошкент беклиги ва унинг Ўрта Осиё ижтимоий-сиёсий ҳаётида тутган ўрни.
53. Ўзбек хонликларининг жаҳон тарихидаги ўрни.
54. Ўзбек хонликлари даврида миллий мафкура.
55. Тошкент учун жанг шаҳарининг эгалланиши.

56. Туркистон вилоятининг ташкил этилиши.
57. Бухоро амирлигига қарши ҳарбий ҳаракатларнинг даслабки босқичи.
58. Жиззахга хужум.
59. Мустамлака шароитида Туркистонда маҳаллий маориф.
60. Туркистонда рус-тузем мактаблари ва уларнинг фаолияти.
61. Туркистон ўлкасида илмий жамиятларнинг ташкил этиши.
62. Уларнинг ижтимоий ҳаётда тутган ўрни.
63. Миллий санъат ва ҳунармандчилик.
64. Чоризмнинг Туркистондаги рушлаштириш сиёсати ва унинг оқибатлари.
65. Жадидчилик ҳаракатининг вужудга келишидаги тарихий шарт-шароитлар.
66. Туркистон ўлкасида жадидчилик ҳаракати.
67. Жадидчилик ҳаракатининг ижтимоий-сиёсий моҳияти ва жадидлар тафаккури.
68. 1917 йил февраль ва октябр инқилобининг Туркистонга таъсири.
69. Туркистон Мухторияти. Совет ҳокимиятига қарши кураш ва унинг оқибатлари.
70. Ўрта Осиёда миллий – чегараланиш ва унинг оқибатлари.
71. Советларнинг Ўзбекистондаги қатағонлик сиёсати ва унинг оқибатлари.
72. XX асрнинг 30 йилларида Ўзбекистонда ижтимоий – иқтисодий ва маданий ҳаёт.
73. II Жаҳон уруши йилларида Ўзбекистон.
74. Ўзбекистон 1946-1985 йилларда
75. Ўзбекистон мустақиллик йўлида (1985-1989 йиллар)

Изоҳ: Машғулот турига ажратилган соат ҳажмига мос мавзулар танлаб ўқитилади.

Семинар машғулотларини ташкил этиш бўйича кафедра профессор-ўқитувчилари томонидан кўрсатма ва тавсиялар ишлаб чиқилади. Унда талабалар асосий маъруза мавзулари бўйича олган билим ва кўникмаларини янада бойитадилар. Шунингдек, дарслик ва ўқув қўлланмалар асосида талабалар билимларини мустаҳкамлашга эришиш, тарқатма материаллардан фойдаланиш, илмий мақолалар ва тезисларни чоп этиш орқали талабалар билимини ошириш, мавзулар бўйича кўргазмали қурооллар тайёрлаш ва бошқалар тавсия этилади.

Курс ишини ташкил этиш бўйича кўрсатмалар

Курс ишининг мақсади талабаларни мустақил ишлаш қобилиятини ривожлантириш, олган назарий билимларини қўллашда амалий кўникмалар ҳосил қилиш ва замонавий билим кўникмаларини шакллантиришдир.

Курс ишлари (лойиҳалари) фан бўйича ўқув фаолияти тури сифатида қаралади ва уни ўрганишга ажратилган соат чегарасида бажарилади

Курс ишлари мавзуси кадрларга талабалар билган замонавий фан, техника ва технология ютуқларини ҳисобга олган ҳолда олий таълим муассасаларининг барча кафедралари томонидан берилади.

Курс ишининг тахминий мавзулари:

1. Ибтидоий жамоа даври тарихининг манбашунослиги ва тарихшунослиги.
2. Ўрта Осиё ибтидоий даври тарихининг босқичлари.
3. Эфталлийлар давлати
4. Ўрта Осиёнинг араблар томонидан босиб олинishi
5. Сомонийларнинг давлат бошқаруви ва мудофаа тизими
6. Сомонийлар даврида Мовароуннаҳрда ижтимоий-иқтисодий ҳаёт.
7. Хоразмшоҳлар давлати.
8. IX-XII асрларда Мовароуннаҳр ва Хуросонда маданий ҳаёт.
9. Мовароуннаҳр ва Хуросоннинг муғуллар томонидан босиб олинishi.

10. Амир Темур салтанатининг маъмурий ва ҳарбий тузилиши.
11. Темурийлар даврида Мовароуннаҳрда сиёсий ҳаёт.
12. Амир Темур ва темурийлар даврида илм фан равнақи.
13. Амир Темур ва темурийлар даврида меъморчилик.
14. Ўзбек хонликларини ташкил топиши.
15. Ўзбек хонликларида иқтисодий, сиёсий ва маданий ҳаёт.
16. Мовароуннаҳрда Шайбонийлар ҳукмдорлиги.
17. Бухоро хонлигининг ташкил топиши.
18. Шайбонийлар даврида ижтимоий, иқтисодий ва маданий ҳаёт.
19. Аштархонийлар даврида Мовароуннаҳрда сиёсий жараёнлар.
20. Қўқон хонлигининг иқтисодий ва маданий ҳаёти
21. Хива хонлиги қўнғиротлар даврида
22. Қорақалпоқлар XVI-XIX асрларда
23. Қўқон хонлигининг ташкил топиши.
24. Ўзбек хонликлари даврида миллий мафкура.

Изоҳ: Мавзулар талабалар томонидан танлаб белгиланади.

Мустақил таълим ташкил этишнинг шакли ва мазмуни

Талаба мустақил ишни тайёрлаш муайян фанининг хусусиятларини ва мустақил таълим учун ажратилган соат ҳажми ҳисобга олган ҳолда қуйидаги шакллардан фойдаланиш тавсия этилади:

- Семинар машғулотларига тайёргарлик.
  - дарслик ва ўқув қўлланмалари бўйича фан боблари ва мавзуларни ўрганиш;
  - тарақатма материаллар бўйича маърузалар қисмини ўзлаштириш;
  - махсус адабиётлар бўйича фанлар бўлимлари ёки мавзулари устида ишлаш;
  - талабаларнинг ўқув – илмий – тадқиқот ишларини бажариши билан боғлиқ бўлган фанлар бўлимлари ва мавзуларини чуқур ўрганиш;
  - фаол ва муаммоли ўқитиш услубларидан фойдаланадиган ўқув машғулотлари;
- Мустақил ишга мўлжалланган мавзулар рўйхати ва уларни тайёрлаш учун зарур бўлган адабиётлар рўйхати олдиндан талабаларга тақдим этилади. Талабалар, Ушбу мавзуларга мустақил тайёрланиб, уларни реферат, маъруза, слайд презентация, манбалар шарҳи каби шаклларда топширадилар.

Тавсия этиладиган мустақил иш мавзулари:

1. Ўрта Осиёнинг ибтидоий даври тарихига оид адабиётлар библиографияси рўйхатини тузиш.
2. Ўрта Осиёдаги илк палеолит даври ибтидоий манзилгоҳлари харитасини тузиш.
3. Ўрта Осиёдаги ўрта палеолит даври ибтидоий манзилгоҳлари харитасини тузиш.
4. Ўрта Осиёдаги сўнгги палеолит даври ибтидоий манзилгоҳлари харитасини тузиш.
5. Ўрта Осиёдаги мезолит даври ибтидоий манзилгоҳлари харитасини тузиш.
6. Ўрта Осиёдаги неолит даври ибтидоий манзилгоҳлари харитасини тузиш.
7. Ўрта Осиёдаги энеолит даври ибтидоий манзилгоҳлари харитасини тузиш.
8. Ўрта Осиёдаги бронза даври ибтидоий манзилгоҳлари харитасини тузиш.
9. Ўрта Осиёлик машҳур археологлар ҳақида биографик маълумотлар тўплаш.
10. Ўрта Осиёдаги ибтидоий тасвирий санъат асарлари бўйича альбом тўплаш.
11. Ҳар бир мавзуга оид адабиётлар рўйхатини тузиш.
12. Ўзбекистон Давлат тарихи музейининг экспозицияларини ўрганиш.
13. Миллий қаҳрамонлар Тўмарис, Широқ ва Спитамен ҳақида тарихий эссе ёзиш.
14. А.Македонскийнинг ҳарбий юришлари харитасини чизиш.

15. Интернет саҳифаларидан А. Македонскийнинг Ўрта Осиёга юришига оид материаллар тўплаш.
16. “Буюк Ипак йўли-мулоқот йўли” мавзусида илмий мақола ёзиш.
17. Ўрта Осиёда буддавийликнинг ёйилиши ҳақида реферат ёзиш.
18. Зардуштийлик эътиқоди ва Ўрта Осиё мавзусида кичик тадқиқот олиб бориш.
19. Эллин даврида Ўрта Осиё маданияти мавзусида альбом тайёрлаш.
20. Қадимги ёзувлар ҳақида (Хоразм, Кушон, Бактрия, Эфтал ёзувларининг тарихи) маъруза тайёрлаш.
21. “Ислом ва унинг моҳияти” мавзусида реферат тайёрлаш.
22. Исломдаги мазҳаблар тарихидан тарихий маълумотнома тўплаш.
23. Араб халифалари шажарасини тузиш.
24. Хадиси-шариф умуминсоний қадрият ҳақида тарихий эссе ёзиш.
25. Қуръони Каримнинг ўрганилиши тарихидан мавзусида илмий мақола тайёрлаш.
26. «Ислом ва тасвирий санъат» мавзусидаги мунозарага материаллар тайёрлаш.
27. Ўзбекистон тарихи музейидан қадимги даврга оид экспозицияларни ўрганиш.
28. Ўзбекистондаги муқаддас қадамжолар рўйхатини тузиш.
29. Имом Бухорий буюк муҳаддис аллома ҳақида маъруза тайёрлаш.
30. «Бурҳониддин Марғиноний ва Ўрта Осиё фикҳ мактаби» мавзусида ёзма иш ёзиш.
31. Сомонийлар шажарасини тузиш.
32. Қорахонийлар шажарасини тузиш.
33. Салжуқийлар шажарасини тузиш.
34. Ғазнавийлар шажарасини тузиш.
35. Хоразмшоҳлар шажарасини тузиш.
36. «Ватан Озодлиги ва Жалололиддин Мангуберди» мавзусида иншо ёзиш.
37. Улуғбек даврига оид олимлар рўйхатини тузиш.
38. Темурий ҳукмдорлар рўйхатини тузиш.
39. Темур давлатининг тузилиши чизмасини чизиш.
40. Интернет ёрдамида ҳорижда Темур ҳақида чоп этилган китобларнинг рўйхатини тузиш.
41. Темур ва темурийлар музейи экспозициялари билан танишиш натижасида Темурнинг ҳарбий юришлари бўйича хариталар чизиш.
42. Темур ва темурийлар даври меъморий ёдгорликлари тарихини акс эттирувчи фотоальбом тайёрлаш.
43. Темурийлар шажарасини тузиш
44. XVI-XIX асрларда тарихшунослик.
45. Ўзбек хонликлари даврида оид манбалар ва адабиётлар.
46. Ўзбек хонликларининг сиёсий харитаси.
47. Ўзбек хонликларида этник қабилаларнинг жойлашуви.
48. Дин, тасаввуф тариқатлари.
49. XVI-XIX асрларда аҳолининг маиший турмуш тарзи.
50. Ўзбек халқининг шаклланиш жараёнлари.
51. Шайбонийлар даврида ижтимоий тизими.
52. Шайбонийларнинг давлат бошқаруви тизими.
53. Шайбонийлар давлатида маҳаллий бошқарув тизими.
54. Шайбонийлар ҳарбий қўшинининг тузилиши.
55. Бухоро хонлигида ер эгалиги шакллари.
56. Бухоро амирлигида сарой унвонлари ва мансаблари.
57. Қўқон хонлигида сарой унвонлари ва мансаблари.
58. Қўқон хонлигида ҳарбий-маъмурий мансаблар ва унвонлар.
59. Қўқон хонлигида диний унвон ва мансаблар.
60. Хива хонлигида олий даражали сарой унвонлари ва мансаблари.
61. Хива хонлигида Кенгаш (Девон) таркиби ва фаолияти.

62. Ўзбек хонликларининг ўзаро муносабатлари ва халқаро савдо-дипломатик алоқалари.
63. Ўзбек хонликлари ва миллий ғоя.
64. Ўзбекистон Давлат тарихи музейи экспозициялари ва захира фондларида ишлаш.
65. Ўрта Осиё хонликларини чор Россияси томонидан босиб олинишига бағишланган кўргазмаларни ёзиб чиқиш (Қўқон, Бухоро, Хива хонликлари).
66. Музей захира фондларида сақланаётган кўргазмалар каталогини тузиб чиқиш.
67. Аниқ мавзулар бўйича (масалан Ўрта Осиё худудида миллий чегараланишнинг ўтказилиш мақсад ва вазифалари) архив фондларини ўрганиш.
68. Ўрганилаётган давр бўйича архив фондлари каталогини тузиш (масалан: мавзу: 1916 йил миллий-озодлик ҳаракати. Тошкент шаҳри мисолида).
69. Ушбу даврга оид адабиётлар библиографиясини тузиш.
70. Жадидчилик ҳаракатининг ижтимоий-сиёсий моҳияти ва жадидлар тафаккури.
71. Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий Кутубхонаси «Нодир китоблар» фондида сақланаётган «Туркистон тўплами» жамламаси асосида мустамлака тарихига оид мақолаларни ўрганиш.
72. Ўзбекистон тарихига оид (XIX аср иккинчи ярми XX аср II ярмига оид) интернет сайтларини ўрганиш (масалан Туркистон муҳторияти мавзуси).
73. Советларнинг ЯИС (НЭП) сиёсатини адабиётларда ёритилишини илмий таҳлил қилиш.
74. Миллий чегараланиш сиёсати. Мақсад ва вазифалар.
75. 1917-1924 йилларда Бухоро худуди.
76. Амир Саид Олимхоннинг «Бухоро халқининг хасрати тарихи».Т.; «Фан»,1991, асарининг тафсилоти.
77. «Ёш Бухороликлар» ташкилоти ҳақида реферат ёзиш.
78. Файзулла Хўжаев. 1-2-3-томлар, Т.: «Фан», 1976-1980 й. китоблари устида ишлаш ва мақола ёзиш.
79. Маънавият ва миллийлик учун кураш (1917-1924 й).
80. «Чиғатой гуринги» (1919-1921й.) ташкилоти (Мунаввар Қори, Фитрат, Чўлпон, А.Қодирий ва б.) фаолиятини ўрганиш ва реферат ёзиш.
81. Ўзбекистонда мустабид маъмурий-буйруқбозлик тизимини шаклланиши.
82. Қатағонлик ва жамолаштириш сиёсати ва унинг фожиявий оқибатлари.
83. Қатағон қурбонлари музей материалларини ўрганиш бўйича реферат ёзиш.
84. Ўзбекистонлик жангчиларнинг фронтлардаги фаолияти.
85. Европани озод қилишда Ўзбекистонлик жангчиларнинг ҳиссаси. 162, 298-ўқчи дивизияларнинг фаолияти бўйича реферат ёзиш.

Изоҳ: Мустақил таълим мавзулари ажратилган мавзуга мос ҳолда танлаб белгиланади.

Дастурнинг инфор­ма­цион - методик таъминоти

Мазкур фанни ўқитиш жараёнида таълимнинг замонавий методлари, педагогик ва ахборот-коммуникация технологиялари қўлланилиши назарда тутилган.

Дастурда кўрсатилган мавзулар маъ­рўза, семинар шаклида олиб борилади. Шунингдек, фаннинг долзарб масалалари талабаларга мустақил иш сифатида ўзлаштириш учун берилади. Фан замонавий педагогик технологиянинг қўйидаги:

- Ақлий хужум;
- Кластер;
- “Бу­ме­ранг” те­х­но­ло­гия­си;
- “Веер” те­х­но­ло­гия­си
- Муаммоли ўқитув те­х­но­ло­гия­си;
- Ўйинли ўқитиш те­х­но­ло­гия­си;
- Инфор­ма­цион ва теле­ко­му­ни­ка­цион таълим те­х­но­ло­гия­си;
- Ино­ва­цион таълим те­х­но­ло­гия­си син­га­ри ме­тод­ла­ри ор­қали қўл­ла­ни­ла­ди. Худ­ди шу ка­би слайд­лар, муль­ти­ме­диа на­мо­йиш­ла­ри­ни қўл­лаш ҳам на­зар­да ту­ти­ла­ди.

Фойдаланиладиган адабиётлар рўйхати: Рахбарий адабиётлар:

1. Каримов И.А. Ўзбекистон: миллий истиқлол, иқтисод, сиёсат, мафкура. - Тошкент: Ўзбекистон, 1996. Т. 1.
2. Каримов И.А. Биздан озод ва обод Ватан қолсин. - Тошкент: Ўзбекистон, 1996. Т. 2.
3. Каримов И.А. Ватан саждагоҳ каби муқаддасдир. - Тошкент: Ўзбекистон, 1996. Т. 3.
4. Каримов И.А. Бунёдкорлик йўлидан. –Т.: Ўзбекистон, 1996. Т. 4.
5. Каримов И.А. Янгича фикрлаш ва ишлаш - давр талаби. - Тошкент: Ўзбекистон, 1997. Т. 5.
6. Каримов И.А. Хавфсизлик ва барқарор тараққиёт йўлида. - Тошкент: Ўзбекистон, 1998. Т. 6.
7. Каримов И.А. Биз келажагимизни ўз қўлимиз билан қура­ми­з. - Тошкент: Ўзбекистон, 1999. Т. 7.
8. Каримов И.А. Озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт - пировард мақсадимиз. – Тошкент: Ўзбекистон. Т. 8.
9. Каримов И.А. Ватан равнақи учун ҳар биримиз масъул­ми­з. - Тошкент: Ўзбекистон, 2001. Т. 9.
10. Каримов И.А. Ҳавфсизлик ва тинчлик учун курашмоқ керак. - Тошкент: Ўзбекистон. Т. 10.
11. Каримов И.А. Биз танлаган йўл-демократик тараққиёт ва мари-фий дунё билан ҳамкорлик йўли. - Тошкент: Ўзбекистон, 2003. Т. 11.
12. Каримов И.А. Тинчлик ва ҳавфсизлигимиз ўз куч-қудратимизга, ҳамжихатлигимиз ва қатъий ирода­ми­зга боғлиқ. - Тошкент: Ўзбекистон, 2004. Т. 12.
13. Каримов И.А. Ўзбек халқи ҳеч қачон, ҳеч кимга қарам бўлмайди. - Тошкент: Ўзбекистон, 2005. Т. 13.
14. Каримов И.А. Инсон унинг ҳуқуқ ва эркинликлари - олий қадрият. Т. 14. – Тошкент. Ўзбекистон, 2006.
15. Каримов И.А. Жамиятимизни эркинлаштириш, ислохотларни чуқурлаштириш, маънавиятимизни юксалтириш ва халқимизнинг ҳаёт даражасини ошириш - барча ишларимизнинг мезони ва мақсади­дар. Т. 15. - Тошкент: Ўзбекистон, 2007.
16. Каримов И.А. Мамлакатни модернизация қилиш ва иқтисодий­те­ми­з­ни барқарор ривож­лан­ти­риш йўлида. Т. 16. – Т.: Ўзбекистон, 2008.
17. Каримов И.А. Ватанимизнинг босқичма - босқич ва барқарор ривожланишини таъминлаш – бизнинг олий мақсади­ми­з. Т. 17. - Тошкент: Ўзбекистон, 2009.

18. Karimov I.A. Jahon inqirozlining oqibatlarini yengilash, mamlakatimizni modernizatsiya qilish va taraqqiy topgan davlatlar darajasiga ko'tarish sari. T.18. – Toshkent. O'zbekiston, 2010.
19. Каримов И.А. Демакратик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқоролик жамиятини шакллантириш-мамлакатимиз тараққиётининг асосий мезонидир. Т.19. – Toshkent. O'zbekiston, 2011.
20. Каримов И.А. Бизнинг йўлимиз- демакратик ислохотларни чуқурлаштириш ва модернизация жараёнларини изчил давом эттириш йўлидир. Т.20. – Toshkent. O'zbekiston, 2012.
21. Каримов И.А. Тарихий хотирасиз келажак йўқ. – Тошкент: Шарқ, 1998.
22. Каримов И.А. Юксак маънавият-енгилмас куч. –Т.: Маънавият, 2008.
23. Каримов И.А. Жаҳон молиявий - иқтисодий инқироzi, Ўзбекистон шароитида уни баратарф этишнинг йўллари ва чоралари. - Тошкент. Ўзбекистон, 2009.
24. Каримов И.А. Асосий вазифамиз – ватанамиз тараққиёти ва халқимиз фаровонлигини янада юксалтириш. -Тошкент: Ўзбекистон, 2010.
25. Каримов И.А. Биз бағри кенг ва ҳамдард халқмиз. “Андижон нашриёт матбаа” масъулияти чекланган жамият. 2010.
26. Каримов И.А. Ҳамкорлик, тараққиёт ва хавфсизликни таъминлаш йўлида. БМТ Бош Ассамблеясининг мингйиллик ривожланиш мақсадлари бўйича олий даражадаги ялпи мажлисидаги нутқи. // Халқ сўзи. – Тошкент, 2010. – № 183 (5089).
27. Каримов И.А. Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқоролик жамиятини ривожлантириш концепцияси. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси ва Сенатининг қўшма мажлисидаги маърузаси. // Ўзбекистон овози. – Тошкент, 2010. – № 132 (31 252).
28. Каримов И.А. Ўзбекистон мустақилликка эришиш остонасида. – Тошкент. Ўзбекистон, 2011.
29. Каримов И.А. Тарихий хотира ва инсон омили – буюк келажакимиз гаровидир. Халқ сўзи. 2012, 10 май.
30. Инсон манфаати, ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлаш, ҳаётимизнинг янада эркин ва обод бўлишига эришиш – бизнинг бош мақсадимиздир. Президент Ислом Каримовнинг Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 20 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маърузасини ўрганиш бўйича ўқув қўлланма. Т., 2013.
31. Каримов И.А. Бош мақсадимиз – кенг қўламли ислохотлар ва модернизация йўлини қатъият билан давом эттириш. Тошкент: Ўзбекистон, 2013.

Асосий адабиётлар:

32. Азамат Зиё Ўзбек давлатчилиги тарихи: (Энг қадимги даврдан Россия босқинига қадар). Т., 2000.
33. Ахмаджонов Россия империяси Марказий Осиёда. Т., 2003
34. Исмоилова Ж. Фарғона водийсида миллий озодлик курашлари. Т., 2003.
35. История Узбекистана. – Т.: Фан, 2012.
36. Сагдуллаев А.С. Қадимги Ўрта Осиё тарихи. Т., 2004.
37. Сагдуллаев ва бошқалар. Ўзбекистон тарихи: давлат ва жамият тараққиёти. Т., 2000.
38. Тарих шохидлиги ва сабоқлари: чоризм ва совет мустамлакачилиги даврида Ўзбекистон миллий бойликларининг ўзлаштирилиши. \ Лойиҳа раҳбари, масъул муҳаррир: Д.А.Алимова. – Т.: Шарқ, 2001.
39. Муртазаева Р.Ҳ. Ўзбекистонда миллатлараро муносабатлар ва бағрикенглик. –Тошкент: Университет, 2007.
40. Ўзбекистон Миллий Энциклопедияси. 13-жилдлик. Т.: ЎзМЭ, 2000-2006.
41. Ўзбекистон тарихи. Т.: Университет, 1997.

42. Ўзбекистоннинг янги тарихи. Биринчи китоб. Туркистон Чор Россияси мустамлакачилиги даврида. Масъул муҳаррир М.Жўраев. – Т.: Шарқ, 2000.
43. Ўзбекистоннинг янги тарихи. Иккинчи китоб. Ўзбекистон совет мустамлакачилиги даврида. Масъул муҳаррир М.Жўраев. – Т.: Шарқ, 2000.
44. Ўзбекистоннинг янги тарихи. 1, 2, 3-китоблар. Т.: Шарқ, 2000.
45. Зиёев Х. Ўзбекистоннинг мустақиллик учун курашлари тарихидан. Т., 2000.
46. Зиёев Х. Туркистонда Россия тажовузи ва ҳукмронлигига қарши кураш. Т., 1998.
47. Эшов Б.Ж. Ўзбекистон давлатчилиги тарихи. (ўқув қўлланма). – Тошкент: Маърифат, 2009.
48. Эшов Б.Ж. Ўзбекистонда давлат ва маҳаллий бошқарув тарихи. – Т.: Янги аср авлоди, 2012.

Қўшимча адабиётлар

49. Абдурахмон Толе. Абулфайзхон тарихи. Т.: Фан, 1959.
50. Абдухолик Абдурасул ўғли. Чин ва Мочин. – Т.: Фан, 2006.
51. Абу Бакр ибн Жафар Наршахий. Бухоро тарихи Т.: Камалак, 1995.
52. Абу Райҳон Беруний қадимги халқлардан қолган ёдгорликлар. Танланма асарлар I жилд, Т.: Фан, 1968.
53. Абу Райҳон Беруний. Ҳиндистон. 2-жилд.-Т., 1965.
54. Абу Наср Фаробий. Фозил одамлар шахри. - Т., 1993.
55. Абулғози. Шажараи турк. Т.: Чўлпон, 1990.
56. Авесто / Аскар Махкам таржимаси. – Тошкент: Шарқ, 2001.
57. Аскарлов А. Энг қадимги шаҳар. - Т., 2001.
58. Аскарлов А. Ўзбек халқининг этногенези ва этник тарихи. - Т., 2007.
59. Ат-Термизий. Саҳиҳи Термизий. Танланган ҳадислар. - Т., 1993.
60. Аҳмад Яссавий. Девони Ҳикмат. - Т., 1992.
61. Аҳмад ибн Маҳмуд Бухорий. Тарихи Муллозода / Сўз боши, форс тилидан таржима, изоҳлар муаллифлари Ш.Воҳидов, Б.Аминов. – Т.: Янги аср авлоди. 2009.
62. Али Қушчи. Астрономияга оид рисола. -Т., 1968.
63. Аҳмедов Б.А. Ўзбекистон тарихи манбалари. - Т.: Ўқитувчи, 2001.
64. Аҳмедов Б.А. Ўзбекистоннинг атоқли тарихшунос олимлари. - Т., 2003.
65. Бойназаров Ф. Қадимги дунё тарихи. - Т., 2004.
66. Бунёдов З.М. Ануштегин-Хоразмшоҳлар давлати. - Т., 1998.
67. Гаспиринский И. Ҳаёт ва мамот масаласи. –Т.: Маънавият, 2006.
68. Гулбаданбегим. Ҳумоюннома. -Т., 1998.
69. Гумилев Л.Н. Қадимги турклар. -Т., 2007.
70. Дадабоев Ҳ. Амир Темурнинг ҳарбий маҳорати. - Т.,1996.
71. Ёрматов И. Илоқ тарихи. - Т., 2005.
72. Жабборов И. Ўзбеклар. – Тошкент, Шарқ, 2008.
73. Заҳириддин Муҳаммад Бобур. Бобурнома. - Т., 1964.
74. Зиёев Ҳ.З. Буюк Амир Темур салтанати ва унинг тақдири. – Т.: Маънавият. 2008.
75. Зоҳидов В. Уч даҳо (Фаробий, Беруний, Ибн Сино). - Т., 1987.
76. Ибн Арабшоҳ. «Амир Темур тарихи». - Т.: Меҳнат, 1992.
77. Исмоил Ака. Буюк Темур давлати.- Т., 1996.
78. Люсен Кэрен. Амир Темур салтанати. - Т., 1999.
79. Марғининой. Ал-Ҳидоя. - Т., 2001.
80. Маҳмуд Қошғарий. Девони лўғоти турк. 1-3 жилдлар. -Т.: Фан, 1960-1963.
81. Маҳмудов Т. «Авесто» ҳақида. Т.: Шарқ, 2000.
82. Маънавият юлдузлари. - Т., 2001.
83. Мирзо Улуғбек. Тўрт улус тарихи. - Т., 1994.
84. Мусаев Н.У. Ўрта Осиёда деҳқончилик маданияти ва аграр муносабатлар тарихидан (Тош даври охиридан - XX аср бошларига қадар). – Тошкент: Фан, 2005.

85. Муҳаммадиёр ибн Араб Қатаған. Мусаххир ал-билод. / Форс тилидан таржима, изоҳлар муаллифлари И. Бекжонов, Д. Сангирова. – Тошкент: Янги аср авлоди. 2009.
86. Муҳаммаджонов А. Темур ва темурийлар салтанати. -Т., 1994.
87. Насавий. Сийрат ас-Султон Жалолиддин Мангуберди. -Т.: 1999.
88. Низомулмулк. Сиёсатнома. - Т.: Адолат, 1997.
89. Низомиддин Шомий. Зафарнома. -Т.: Ўзбекистон, 1996.
90. Рахмонов Н. Турк хоқонлиги. - Т., 1993.
91. Ртвеладзе Э.В., Саидов А.Х., Абдуллаев Е.В. Қадимги Ўзбекистон цивилизацияси: давлатчилик ва ҳуқуқ тарихидан лавҳалар. - Т., 2001.
92. Сулаймонова Ф. Шарқ ва ғарб. - Т.: Фан, 1991.
93. Темур тузуклари. -Т.: 1991, 1996.
94. Темур ва Улуғбек даври тарихи. -Т.: 1996.
95. Хондамир. Ҳабиб ус-сияр. -Т.: 1941.
96. Шамсуддинов Р. Ўзбекистонда советларнинг кулоқлаштириш сиёсати ва унинг фожеали оқибатлари. -Т., 2001.
97. Шарафиддин Али Яздий. «Зафарнома». - Т.: Шарқ. 1997.
98. Шонийёзов К. Ўзбек халқининг шаклланиш жараёни. - Т., 2001.
99. Эсхил. Заржирбанд Промитей. - Т., 1978.
100. Юсуф Хос Хожиб. Қутадғу билиг. -Т.: Юлдузча, 1990.
101. Ўзбекистон тарихининг энг асосий саналари. - Т., 2006.
102. Ғаффоров Ш.С. Тарих ва тақдир: Россия империясидан Туркистонга кўчирилганлар. - Т., 2006.
103. Ғойибназаров Ш. Халқаро терроризм: илдизи, омиллари ва манбаи. – Т.: Ўзбекистон, 2009.
104. Ҳофиз Таниш Бухорий. Абдуллонома. I-II жилд. Т.: Шарқ, 1999-2000.
105. Исаев Й. Абу Али ибн Сино. - Т.: Тафаккур. 2010.
106. Тўраев Б. Абу Райхон Беруний. - Т.: Тафаккур. 2010.
107. Бобоев С. Аҳмад Фарғоний. - Т.: Тафаккур. 2010.
108. Умаров Ш. Бурхониддин Марғиноний. - Т.: Мавароуннаҳр. Тафаккур. 2010.
109. Қобилов Н. Абу Наср Форобий. - Т.: Тафаккур. 2010.
110. Жўраев О., Муҳиддинов А. Маҳмуд Замахшарий. - Т.: Мовароуннаҳр. Тафаккур. 2010.
111. Фирдавсий. Шоҳнома. Шайх Муҳаммад Юсуф. Ихтилофлар, сабаблар, ечимлар. - Т.: Шарқ. 2011.
112. Шайх Муҳаммад Юсуф. Фикҳ йўналишлари ва китоблар. - Т.: Шарқ. 2011.
113. Алимов У. Имом ал-Бухорий барҳаёт. - Т., 2011.
114. Маънавий ва диний етуклик давр талаби. - Т., 2010.
115. Эрматов Ҳ. Нобел мукофоти совриндорлари. - Т., 2011.

Электрон ресурслар:

1. www.ziyonet.uz.
2. www.edu.uz.
3. www.google.uz.
4. www.turklib.uz.
5. www.mirknig.ru.

